اجتماعي نظريات

د

ګل پا چا الفت

Ketabton.com

www.ulfat.de

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان	مخ
فكر	1
كار او عمل	5
له كار سره علاقه	8
عقيده	9
اخلاق	10
تعليم او تربيت	12
دقضاوت شعور	13
ذوق	14
خيال	15
عشق او حرص	16
دمشرانو عشق	18
يوازېتوب	20
زه او ته	21
سترګي مه پټوئ!	22
دزماني تغير	24
برابرنه دى	25
داسلام درد منو!	26
دسبافكر	27
پخواني ډيوې	27

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

فکر

په هغه تورتم کښې چې شعور او احساس د ړندو په شان امسا ټکوي. هلته چه د شرق و غرب امتیاز نشي کېدای او هرڅه مجهوله وي. په هغه ځای کښې چې د اسمان ستوري چاته لورى او لودن نه ښئې او سترګه په سترګه نه ښکاري.
په هغه وخت کښې چې بې له حیرت او ابها مه بل هیڅ شی نه وي موجود او دقبلې پته نه وي معلومه، سړی به کومې خواته دریږي؟ او کوم لوري ته به سجده کوي؟
په دغسې حا ل کې انسان مکلف دی چه فکر به کوي او هرې خواته چه فکر رهبري وکړه هماغه طرف ته به مخ اړوي او خدای(ج) ته به لاس په نامه دریږي.
په دغه وخت کښې که دی لمر خا ته خواته ولاړ وي ده ته دلمر بنده نه ویل کېږي بلکه دقبلې اهل باله شي.
دده قبله او کعبه په دغه حا ل کښې دمشرق (۱) په لوري انتقا ل کوي او په دغسې مواقعو کښې چې انسان هرې خواته دفکر په نغوته مخ واړوي دلوی ښتن مخ هماغه لور وي او د خدای کور هماغلته بویه.
په دغه شان موقف کښې که ځلورتنه ځلورو خواو ته د خپل فکر په اشاره او اجازه مخه کړي او ددوه تنو فکر هم په یوه خوا اتفاق ونه کړي، ځلور واړه داسې مثا ل لري لکه چه کعبه په مینځ کښې وي او هریوه یې یوه دیوا ل ته مخامخ ولاړ وي.
دلته منطق اوبرهان سړي ته په یقین سره داوایي چې په دې ځلورو وتنو کښې که یوه د قبلې لوری موندلی وي، درې نور خو اورومرو په بله خوا ولاړ دي او غولیدلي دي مګر پاك خدای د ځلورو واړو مختلف او مخالف فکرونه پخپل دربارکښې قبلوي او دیوه لمونځ هم له قبلې نه چپ نه ګڼي.
دلته منطقی قیاس د درو تنو په غلطوالی قطعي حکم کوي او په احتمالی ډول دیوه تن دفکر او رای په صحت قایلیږي ځکه چې که دغه ځلورتنه، شرق وغرب، جنوب او شما ل ته نه وي ولاړ بلکه په ځلورو کنجونو دریدلی وي ټو ل په غلطه ولاړدي او یوه هم صحیح لوری نه دی موندلی مګردغه علمي اوعقلي فیصله سره له دغه برهانه اعتبار نه لري او د هریوه فکر حق ګڼل کېږي ځکه چې په دغه حین کښې له انسان سره بې له فکر کولو او تحری څخه بله وسیله نشته او هیڅ یو د بل د فکر په منلواو قبلولو نه دی مکلف، که په دوی کښې یوتن ډېر هوښیاروي هغه نور د خپل فکرپه پیروۍ نشي مجبورلی او نه هغه بل داکولی شي چه ده ته به یوه خوا حقه معلومېږي اوسره له دې به د بل په فکر پسې درومي اوکعبه به د بل په نظرګوري.
دلته د هریوه فکري او عقلي تکلیف همدغه دی چه پخپله فکر وکړي او له خپل فکرنه کار واخلي.
په اسلام کښې د ځلورو مذهبونو حقانیت په همدغه اساس بنادی او هغه فکری اختلاف چه د ځلورو امامانو مینځکښې موجود دی د هېڅ یوه دفکر حقانیت نه سلبوي.
له دېنه انکار کېدای نشي چې دانسان فکر قاصر اوضعیف دی، دده په نظرکښې یوشی په بل راز معلومېږي په ډېرو شیانوکښې انساني فکر غولېږي، سهوه کېږي او غلطېږي مګرسره له دې لوی خدای پخپل حق اوصحیح کتاب کښې هرهر ځای انسان ته دتفکر او تعقل امرکوی او هغه څوک چې فکر نه کوي ملامت بولي.

(۱) دلته د افغانستان د قبلې لوری په نظر کې نیول شویدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدغه ځایه مونږ دفکر د ازادۍ په ضرورت پوهېدلی شو او په اجتماعی مسایلوکښې فکرکول اوفکرښکاره کول یو ډېرضروری امرګڼو.

مونږ باید فکر او د فکر خاوندانو ته موقع ورکړو چې خپل کاروکړی او خپله وظیفه په ازادانه ډول اجرا کړي.

دنن ورځې دیموکراسي هم انسان ته همدغه توصیه کوي چې هرڅوک باید خپل اجتماعي افکار او نظریات څرګند کړي او فکر ونه مختنق نشي.

که څوک کوم نا اشنا او نوی فکرښکاره کوی څوک دا حق نه لري چې هغه له ستونی کلک ونیسي اوملامت ېې کړي ځکه چې هرفکر ارومرو حق نه وي او حق ته نشي رسیدلی، هر سړی په دې مکلف هم نه دی چه هر ګوره به پخپل فکرکښې حقیقت ته ځان رسوي اوهیڅکله به نه سهوه کېږي، مګر دا د هر یوه وظیفه ده چه فکر به کوي او حقیقت به لټوي.

مونږ به فکرکوو او په حقایقو پسې به ګرزو که ورسېدو دوه اجره دي او که سهوه شوو نو فکرکو ل پخپله یوښه کاردی او انسان له غفلته پرې خلاصېږي.

د دنیا ډېرلوی مفکرین اومشهورپو هان ډېر ځله پخپل فکر کښی سهوه شوي او غلط افکار ورځنې پاته دي چه انسان دبدبختۍ خواته روانوی مګرسره له دې دفکر ازادۍ یو ضروري امردی.

که څوک ووائي چې انسانانو په دنیاکښې ډېر بدبد کارونه وکړه او ډېر ضررونه او فسادونه ېې انساني جوامعوته ورسول، راځئ چه دغه نسل قطع کړو او انسان پرې نږدو چه دې دنیاته راشي دا خبره عیناً داسی معلومېږي لکه چه سړی دفکر غلطی او اضرار په نظرکښې نیسي او د فکر آزادي سلبوي.

دوی دومره فکر نه کوي چې دانسانی جوامعو ورکول ددی دپاره چې دوی ته ضرر ونه رسېږی یا دوی چاته ضررونه رسوي څومره غلطه خبره ده.

دفکر مختنق کول او محوه کول دانسانیت په ستونی پښې اېښودل او انساني جامعه د حیوانیت خواته رابلل دی.

مونږ بایدفکر وکړو او بې فکره نشو، دفکر ازادي که د خاینانو، غدارانواوریا کارانو دپاره ضررلری دیوه ملت دپاره ډېرمفید معلومېږي او دسړیتوب ترقی ورپوری موقوفه ده.

که فکرونه آزاد شي او هرڅوک خپل نظریات ښکاره کړی شي مفکرین او فکری مشغله پیداکېږي دغه دمملکت مهم مسائل چې اوس په کښې فکرونه ګنګس اوحیران دی او د مشکلاتو علاج رانه ورک دی اصلی علت ېې همدغه دی چې په کلونو کلونو فکرونه ایسار شوي او مختنق شویدي، له دغسی محبوس او مقید فکرنه د حل لاره غوښتل هیڅ معنی نه لري.

مونږ اوس پخپل مملکت کښې لوی لوی خلق لرو او عالمان هم شته مګر دفکر خاوندان ورته نشوویلی ځکه چې دوی فکر نشوکولی اوفکر ېې نشو ښکاره کولی. دلته دتفکر مشق او تمرین چانه دی کړی او ددې ورزش دپاره خلق نه دي تربیه شوي، دلته ډېرو پو هانو دډېرو ناپوهوخلقو خبروته ښه ویلي او د دې په ځای چه څوک له چانه فکروغواړي کورکورانه تسلیم اواطاعت غوښتل شویدی، پدې ځای کښې پوهان مجبور شوي دي چه ددین او مذهب مخالف ته ددین حامی ووائي اوتل دزورورو فکروستائي، څوکاله دمخه چاپدی هېواد کښې ښو ته ښه او بدو ته بدنشو ویلی، څوک چه دفکر اورایي خاوندان بلل کېده په زندانو نوکښې واچول شوه اوفکرونه پکښې مضمحل شوه اوس دنیا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له مونږ نه فکر غواړي او دپخوفکرونو تقاضاکوي، مونږ اوس مجبوریوچه فکراو د فکر خاوندان پیداکړو یعنی دفکرکولو مشق اوتمرین وکړو، ددې مشق دپاره میدان اوغولی په کاردی چه هغه جراید اومطبوعات دي مطبوعات باید ازاد وی او ازاد فکرونه پکښې ځای پیداکړي پدې کارکښې ډېرې فایدې دي او دغه ازادی زمونږ دپاره ډېره ضرورده اوس زمونږ په مغزوکښې فکرونه وچ شوي او لکه هغه جنین چه ډېره موده د مورپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګېده کښې مړیاته شي او نشي متولد کیدای مونږ هم دفکرپه تولید قادر نه یو، که چیري دجرایدو او مطبوعاتو ازادی دیوه قانون له مخی پیداشوه له دماغونونه به څه وزېږي اوسرګرداني به ورکه شي.

هریوبه دخپل فکر په صحت او غلطی پوه شي ځکه چه فکر ازادشي انتقاد هم ازادېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدوته بدویلی شي.

دغه دفکرمشق اوتمرین به په فکر کښی قوت او رشد پیداکړی، زمونږ مفکرین به په اجتماعیاتو، اقتصادیاتو اوسیاسیاتوکښې سمې اوصحیح لارې ومومي اوزمونږ مشکلات به خدای(ج) حل کاندي.

مونږ به دسمو او صحیح فکرونو قدر وکړو او دفکر خریداران به په وطن کښې پیداشي، مفکرین به په علم اوعرفان ته راغب شي چه دعلمی تتبعاتو په رڼا کښې ښه فکرونه وموميي اوښې لارې وپلټي.

که فکر ازاد شو هرڅوک به دخپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.

عدالت په همدغه وسیله په یوه مملکت کښی قایمېدلی شي اومظالم ورکېږي مونږ باید مظلوم ته داحق ورکړو چه دظالم ظلم اود خاین خیانت بیان کړي او حق وویلی شي، همدغه شی دفکر ازادي بلل کېږي او ډېر اصلاحات پرې مرتب کېدلی شي، که فکر ازاد شو دلته به اخلاقی شجاعت اواسلامي جرئت او حقانیت پیداشی بیا به ظالمان ددغومره ظلم او خاینان ددغومره خیانت جرئت نشی کولی او هرڅوک به خپله چاره په اوبوکښې وینې.

فکر او قلم چه هر څومره ازاد شي هغومره اعما ل اوافعا ل مقید کېږي او قوانین تطبیق پیداکوي یعنی له اصولو اوقوانینو نه خلاف څوک څه نشي کولی او هرسړی پخپل عمل اوکردار کښی محتاط وي.

په هرځای کښې چه ښوته ښه اوبدوته بد نه ویل کېږی هلته ښه اوبد مشتبه کېږي او امتیاز یې له منځه ځي، په دغسی ځایوکښې دظلم او خیانت دپاره زمینه مساعده کېږي او عدالت مري، دهمدی لامله په اسلام کښی حق ګوئي اوظالمانو ته حق ویل ډېر لوی عبادت اوفضلیت ګڼل شوی او له هرڅه نه زیات اجراو ثواب لري.

داسلام په ارکانو کښی دژبې اقرار او دزړه تصدیق دواړه ضرور ګڼل شوی او ددی خبرې همدغه معنی ده چه باېد سړی خپل عقاید او افکار ظاهر کړي او دافکارو د اظهار دپاره زمینه مساعده کړي. هغه څه چه په زړه کښې وي او په خوله نه ویل کېږي محوه کېږي او مري، همدغه وجه ده چه په غیردیموکراسی مملکت کښې افکار او نظریات نشوونمانشی کولی او دفکر خاوندان نه پیداکېږي.

ددیموکراسۍ او دکتاتورۍ په بحث کښې ځینې پوهان وائي په دابتدائی اوبې علمه ملتونو کښې یو ښه دکتاتورپه کاردی چه پخپل فکراوخپله اراده د مملکت دپاره کاروکړي او بې له دېنه چه دچافکر ته وګوري اوله چانه فکر واخلي پخپله نظریه روان شي او پیشرفت وکړي، دوی پخپل بیان کښې دایو شرط زیاتوی، چه دکتاتورباید دځان دپاره کارونکړي اووطن خواه و ملت خواه یوسړی وی ددې نظرېې خاوندان دلایل هم لری اووائي په کوم هیواد کښې چه عمومي فکر رُوند اوکوڼ وي، دخیر او دشر تمیزیه ښه شان نشي کولی او پخپل بهبود نه پوهېږي هلته که دیموکراسی رایجه شي مملکت دانحطاط خواته درومي او پرمخ تګ ئې له عقله لری خبره ده.

دانظر یه زمونږ په وطن کښی دډاکټر اقبا ل له اشعارو او ځینو نورو مفکرینوله اثارو اقتباس شوېده مګرددنیا ډېر پوهان په هرځای اوهروخت کښی دیموکراسي اود افکارو ازادي له بل شان حکومتونو غوره ګڼي او ددیموکراسۍ او دکتاتورۍ په باب کښی وائي((دمېلمستیا ډېره خرابه کوټه دانتظار له ډېرې ښې کوټې نه بهتره ده))

په دې باندې باید سړی اعتراف وکړي چه هرفکر حق نه وي او ډېر ځله د ډېرو کسانو فکر هم خطاکېږي نودیوه دکتاتور فکر به څنګه هروخت اوپه هر ه مسئله کښی له سهو او خطانه خلاص وي.

داممکنه ده چه دډېرو پوهانو اوهوښیارانو دفکرپه مرسته حق او حقیقت ته ورسېږو مګرپه یوه فکر باندې هر وخت دحقایقو کشفول امکان نلري.

دیوه مجتهد او امام په حق کښې هم داخبره منل شوېده چه شیخ کله سهوه کېږي او کله حق ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیوه سړي فکر او دډېروفکر هېڅکله یو راز قیمت اویو حق نشي پیداکولی که یوتن فکروکړي او فکرېږي له عقل اوقیاس سره برابر هم وي بیاهم داجتماع یعنی دډېرو خلقو د فکر په مقابل کښې ضعیف دی او دجماعت فیصله دفرد له فیصلی نه قوت لري، پدی خبره کښې هېڅ تردد نه دی پکار چه ديموکراسۍ اوشورائي اصول هرګوره ښه دي او په هغه ځای کښې چه هرڅوک دفکر کولو اوفکر ښکاره کولو حق لري او کارونه دجماعت په فکر کېږي هلته دعدالت امکان له هغه ځای نه زیات موجود دی چه یوفکر حاکمیت او تسلط لري او ټول کارونه دیوه سړي خوښې ته سپارل شوی وي، دیوه سړي فکر د اعتماد وړنه دی، انسان سره له دې چه خدای ډېر فضایل ورکړیدی بیاهم یوازې په انفرادي صورت یو ضعیف متحیر اومتر دد مخلوق دی چه پخپله هم پخپل فکر باندې اعتماد اوتکیه نشي کولی اوپه هرشي کې داجتماع شاګرد دی او د جماعت له تاثیر لاندې دی.

زمونږ دابحث یوه باریکي لري چه ظاهراً د تناقض رنګ پیداکوی ځکه چه کله د فرد فکر ستایو او حق ېې ګڼو، کله ورته قاصر اوضعیف وایو او عدم اعتماد پرې ښکاره کوو د همدې لامله د جماعت فکرمرجح او غوره ګڼو مګرکه څوک دقت وکړي هغه پوهېږي چه دفرد فکر سره له نیمګړتیا او قصوره د خیر و شر، دښو اوبدو ممیزدی،که سړی سل ځله پخپل فکر کښی غلط شي بیاهم باید په هره خبره کښی فکروکړي اوفکر پرې نږدي.

فکر دانسان یوداسی ملګری دی چه که هرڅومره سهوې اوغلطې ورځنې ووینې اوډېر تاوانونه وورسوی بیاهم لاس ورځنې ناخلی اوپه هره خبره کښی ترېنه سلا اومشوره غواړي، داچه مونږ د یوه سړي فکر دنورو افرادو دفکرپه مقابل کښې نه منو معنی ېې دانه ده چه د فرد فکر ته اعتنا نلرو بکه معنی ېې همدغه ده چه د فرد فکر ته زیاته اعتنا لرو، که مونږ دیوه سړي فکرته هرڅه وسپارو معلومه خبره ده چه دبل فرد او دنورو افرادو فکرته څه اهمیت نه ورکوو او په احترام ورته نه ګورو.

ځینی داسی افراد شته چه پخپل غلط فکرډېر ټینګ درېږي او دبل صحیح فکر ته نه وراوړي، دهمدی لامله وایو چه دیوه مملکت کارونه بایدپه یوه فکر اجرانشي او یوه فکر ته هرڅه ونه سپارل شی.

دهرسړی فکر دهغه دتصوراتو اوشغل و مصروفیت له تاثیرلاندې وي او واقعات و حوادث، تلقینات او تبلیغات فکررا اړوي، حب او بغض، خوشبیني او بد بیني د فکرپه بدلون کښې ډېر دخل لري.

دیوه سړي فکرچه یوې خواته متوجه شي په هغه خواکښې ډېر باریک شیان هم وینی مکرپه بله خواکښې ډېرواضح شیان نشي لیدای یاېې نشي منلی نوهرکله چه څوتنه په یوه موضوع کښی فکروکړی او هریو د مختلف نظر خاوندوي نوموضوعاتوته له مختلفو خواؤ کتل کېږي او ټول اطراف اوجوانب سنجول کېږي، ددغو ټولو فکرونوله مقارنې اومقابلې څخه یوه معتدله فیصله په لاس راځي اوله انفرادی فکر څخه افراط او تفریط ورکېږي.

مونږ باید د هر فردفکر ته په احترام وګورو اوپه حق ورته قایل شو، دهېچا فکرېې له قوي اومنطقي دلایلو دبل دفکر تابع ونه ګڼو او دا و نه وایو چه یودې دبل په فکرپسې په پټو سترګو اوبې دلیله روان شي مګردفکرونو شریکول او د فکر تول یوه ضروري خبره ده او دمنطق وبرهان یا صحیح استدلال په مقابل کښی له خپل فکره تېرېدل اودبل فکرمنل په کاردی.

داشتباه په وخت کښې چه له څوتنو نه قبله ورکه شي هریو به پخپل فکر یوې خواته درېږي مګرکه له یوه سړي سره قطب نما یا کومه داسې صحیح اله موجوده وي چه لوری اولودن معلوموي هلته به هر څوک هرطرف ته مخ نه ګرزوي.

په فکر کولوکښې بایدله دقت اوتعمق نه کار واخستل شي، ډېر خلق وي چه فکر ېې یوې خبرې ته ډېر ژررسېږي اودچا خبره په نیمه پوهېږي مګرپه مسائلو سطحي اوسرسري تېرېږي دغسې کسان په رشتیا چه په نیمه پوهېږي او پوره نه دي پوهېدلي، دیو عالم او بې علمه په فکر کښې همدغومره فرق وي چه دهغه په فکر کښې دقت موجودوي او ددې بل نظر برسېره او څرښنده تېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکربايد له فعل اوعمل سره تماس او تعلق ولری او دتجاربو په محک بې صحت او سقم معلوم شي، تجربه په حيات کښې ډېر تاثير لري او پس له کړو او کارکولو لاس ته راځي، هرکله چه افکار عملي شي اوپس له تجربې نه يې صحت معلوم شي هغه وخت دعلم درجه مومي اوقوت پيداکوي.

چه له لرې سرى کاندي سنجشونه   کارته نه رانږدې کېږي کړي فکرونه

له دې فکر اوسنجشه پيداکېږي   دماغونوکښې سودازړوکښې غمونه

بې له فکره چه څوک کار کړي خوشې زيار کړي

چه بې کاره کړي فکرونه ځان خوار کړي

چه عمل اوفکريوله بله بېل شي

عمل خوارشي فکر ورکه سمه لارکړي

کار او عمل

وروسته له فکر کولوکار اوعمل په کاردى، بې عمله فکراو بې فکره عمل يو هم سمه او صحيح نتيجه نه لري، فکر د همدې لپاره دى چه سړي ته کار او دکارسمه طريقه وښئي، د انسان صلاحيت اوقابليت دکار اوعمل له مخې معلومېږي.
تقوى او عدالت، ظلم او فسق دانسان په اعمالو اوکردار کښې ځان ښئي.
له ښه فکر نه ښه اراده او له ښې ارادې نه ښه عمل پيداکېږي ځکه کار اوعمل ته د فکر نتيجه اوغايه وايو او اصلي مقصد يې بولو.
فکر پخوا له عمله ديوه مړى مثا ل لري اومفکوره په عمل ژوندى کېږي دفکر صحت او غلطى پس له کار او عمله معلومېږي هغه فکر چه عملي کيداى نشي څه قيمت نه لري.
څوک چه فکر کولى شي اوکارنشي کولى هغه لکه ګوډ اوشل داسى دى چې هيڅ ځاي ته نه رسېږي اوپه هروخت کښې بل ته محتاج دى.
هغه چه کارکولى شي اوفکر نشي کولى دړندو مثا ل لري چه لياره نه ويني او په لياره تللى شي.
کاردانسان هغه اقتدار څرګندوي چه دلوى ښتن له قدرت څخه فيض اوبرخه لري اوانسان ته د خلافت حق ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنطق پوهانو انسان په نطق (عقل) اوفکر له نورو حیواناتو بېل کړی مګر که نوي اصطلاحات جایزوګڼل شي نوپه کار او فعالیت یې بېلول بهتر دی.
د ځمکې په ټولو ژوو او حیواناتو کښی انسان یوفعا ل اوکاریګر مخلوق دی چې دده په کارونو اوفعالیتونو دادنیا معموره او ودانه ده، دغه لوی لوی ښارونه او لوړې ماڼۍ، دغه دکار فابریکې او ماشینونه دغه سمسورباغونه او شنه فصلونه،دغه لوی جهازونه داورګاډی او طیارې د انسان دفعالیت اوکار شوا هد دي چې انکار ترېنه نشي کیدلی.
پاک خدای په کار او فعالیت کښې د خلقت او ایجاد قوت ایښی دی او داسې څه ترېنه پیداکېږي چې دمخه یې تصور هم نشی کېدای.
دا ممکنه ده چې دریابونه وچ شي، دغرونو کانې تمام شي، دپادشاهانو خزانې تشې شي، په معادنوکښې څه پاته نشي او هرڅه خلاص شي مګر هغه څه چه دکاراو عمل په کڅوړه کښې دی هغه تمامېده نه لري او وخت په وخت نوی شیان ترې را اوزي.
دانسان اصلي اوحقیقي ثروت کاراو دکاراستعداد دی،په همدغه شی انسان هر څه پیداکوي او له جهانه ددنیا او اخرت استفاده کوي انسان د کار او فعالیت په مرسته مړه مواد هم په کار اچوي او د ژوندیو شیانو کارترېنه اخلي، دغه ماشینونه چې ده په حرکت راوستلي دي او شپه ورځ کار کوي دا خبره ثابتوي چې انسان په نورو شیانو کښې هم دکار اوفعالیت استعداد پیداکولی شي.
دانسان په قدرت کښې دانشته چې بې روحه شیان ژوندی کړی مګر داکولی شي چې له ژوندیو شیانونه پکښې زیات قوت او ګرندیتوب پیداکړي او په هواکښې یې وګرزوي. په کار باندی آثار او نتایج مرتب کېږي او ددنیا اواخرت ږنګه همدغه شی دی. .
صالح عملونه اوښه کارونه د خدای په دربارکښې ډېرقدر لري، او په مثقالونو خرڅېږي. په فعالیت اوکار کښې پاک خدای دومره برکت ایښی دی چې سړی ورته په یوه معین مقدار او معیار نشي قایلیدلی، داکیدای شي چه دکار او زیار په اثر له یوه زړي نه سمسو رباغونه جوړشي اوله لږ و دانونه خروارونه پیداشي.
دانسانانو په کار اوعمل غرونه سوري شوه، بیابانونه زرغون شوه، په دریابونو کښې لارې جوړې شوې هوا او فضا له پښو لاندې شوه، دځمکی له سینې نه پټ شیان رااووتل او داتوم بمونه پیداشوه.
که اوس هم څوک د کارپه قوت او قدرت نه قایلېږي هغه به ډېر بې شعوره وي.
دانسان په مټ او بازو، زړه او دماغ کښې د کار او عمل یو دا راز قوت اواستعداد موجود دی چه له هر څه نه هرڅه جوړولی شي او په عناصر وکښې تغیر اوتحو ل راولي.
دانسان په خوارقو او اختراعاتو کښې کارډېره مهمه اوستره برخه لري.
ددنیا له ایجادنه تراخرته پورې په دغه اورده او طولاني سفرکښې د انسان دلارې توښه اوپانګه همدغه دکار او فعالیت قوت او طاقت دی چه ورځ په ورځ یې اثراو برکت زیاتېږي او په دغه خوری کښی هیڅ نقصان نه راځي.
په کوم هېواد کښې چه دکار اوعمل خاوندان موجود دي هلته دانسانانو جونګړې او کنډرې په عالي قصرونو او لوړو ماڼیو بدلې شوي دي، هلته دسیندونو مخه نیول شوی او دانسان په خوښه یې مجراپیداکړیده، په هغه ځای کښی غرونه او رغونه شق شوي او ډېر پېچومی اوار شویدي، هلته په سرکونو باندې دخرو او غویو په ځای اورګاډی او موټرونه چلېږي او په حیات کښی سل راز ه راحت او سهولت لیده شي.
بیکاره اوبی فعالیته انسانان اوس هم په سمڅو اوغارونو کښې استوګنه لري او د حیواناتو څرمنی اغوندي د هغوی خوراک او س هم دغرو بوټی دی او له وحشیانونه دژوند په لحاظ ډېر لږ فرق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دانسانانو ډېر مشکلات او احتیاجات رفع کوي او ډېرې اسانۍ پیښوي مګر د ا هله چه له کار سره فکر او عقل ملګری وي او یو له بله مرسته وکړي د پوهانو او نا پوهانو کار دفایدې او نتیجې په لحاظ د ځمکی او اسمان قدرته فرق لري، هغه کارونه چه فکر اوعقل پې نه خوښوي دګټې په ځای زیان اوضررلري.

په کاراو عمل کښې باید اشتراک او اجتماعي تعاون موجود وي ځکه چه انفرادي فعالیت ډېر لږ منافع لري او لکه انفرادي محدود تجارت سر ګرداني بې ډېره اوګټه بې لږه وي، یو سړی داکولی شي چه دحیات او ژوند له لیارې یوازې واړه واړه کاڼي لرې کړي مګرهغه پیچومی چه په دغه لاره کښې موجود دی د ډېرو خلقو مشترک فعالیت اوګډه سعیه غواړي، داپیچومی هغه وخت او ارېږي چه ټول ورته متوجه شي او په ګډه کاروکړي.

تر څو چه په یوه ملت کښی اجتماعي همکاري پیدانشي د حیات لوړې ژورې نه ورکېږي اوپوره راحت او سهولت نشي پېداکېدلی.

مونږ باید اول دفکر اوعمل موافقه حاصله کړو اوبیا دډېر افرادو فعالیتونه متفق کړو چې یوې سمې او صحیح نتیجې ته ورسېږو.

وایي چه په یوه وچه بیدیاکښې یوشل او یوړوند یو ځای شوه، هلته اوبه نه وې، سېوری نه و، ډوډۍ نه و او د دواړو ژوند په خطرکښی و.

ړوند لیاره نه لیده او نه پوهیده چه کومې خواته ودانی اوابادی ده؟

شل ته لوری او لودن معلوم و مګر تللی نشو او پښې پې نه وې.

دوی دواړه وروسته له مفاهمی او موافقی نه په دی راضی شوه چې شل ړانده ته وږیه شاشي، دی به هغه ته لیاره ښئې او هغه به ځي.

په دغه ډول دواړه ودانۍ اوابادۍ ته ورسېدل اویخې اوبه توده ډوډۍ پې پیداکړه، که دغه شان دعمل اشتراک اوګډ فعالیت پیداشو شل او ړوند هم یوخه کولی شي او یوه ځای ته رسېږي که هر یوبیل بیل کوشش کوی یو هم له دې بیابانه ژوندی نشي وتلی اوپه لوږه تنده کښې پاته کېږی.

دیوه ملت دپېشرفت او سعادت لپاره دفکر اوعمل اشتراک ډېره صحیح نسخه ده او ډېر مشکلات پرې حل کېږي.

کارونه د نتیجې اوفایدې په لحاظ په دوه ډوله دي:

یو هغه کارونه دي چه نتیجه پې ژر لاس ته راځي اوګټه پې په لږ وخت کښې معلومېږي، ځینې نورداسې دي چه نفع او فایده پې ځنډ غواړي اوپس له ډېر انتظاره پې نتیجه راوزي.

ددی دواړو کارونو مثا ل داسې دی لکه ځینې حیوانات یا نباتات چه په لږ وخت کښی لوئېږي اوپه لږ وخت کښې نتیجه ورکوي، ځینې نورپه ډېر وخت کښې کما ل ته رسېږي اوثمره پې پس له ډېر وخته څرګندېږي.

یو چر ګوری په څو ورځو کښی له هګۍ راوزي او په څو میاشتو کښې په هګیو راځي او ډېر بچې راوړي یوه اسپه پس له څو میاشتو یوبچی راوړي او هغه هم پس له ډېرو مباشتو دسپرلي کېږي او ډېر انتظار په کاردی چه یوسړی یوه ځای ته ورسوی.

همدغه شان یو حیوان په څومیاشتوکښی بلوغ او کما ل ته رسېږي او یو انسان پس له ډېر وکلونو رشد او ځلمیتوب ته رسېږي نو هغه نتایج چه پس له ډېر وخته په لاس راځي له هغو نتایجونه ستراو مهم دي چه په څو ورځوکښې حاصلېږي کارونه او اعما ل هم دنتا یجو او فوایدو په اعتبار ځېنې آني اوځینې ځنډنی دي.

څنګه چه علاجونه او چارې په فوري او اساسي علاجونو بېلېږي او بی له یوه فوري او آني ضرورته مونږ دخپلو رنځورانو اساسي علاج ته متوجه کېږو، باید کارونه هم په اساسي ډول شروع کړو او هغه کارونه چه پس له ځنډه ځنډنی فواید لري له نظره نه غورځوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم ملتونه چه کارته دآني اوفوري منافعو په لحاظ ګوري او نتايجوته انتظارنشي ايستلی هغوی له لويو او مهمو منافعو محروم دي اوتل بې په چرګو او چرګورو نظر وي هغوئ ددی په ځای چه د خوکالولپاره اساسي پلانو نه طرح کړي او هغه عملي کړي شپې او ورځې په نظرکښی نيسي او د چا خبره خپلې شپې تيروي.
هغوی په دې باندې ښه نه دي پوه شوي چه دملتونو عمرلکه ديوه فرد عمر لنډ او محدودنه دی چه په دغسې لنډو پروګرامونو سرته ورسېږي او اني ګټې په نظرکښی ونيسي.
هرکله چه يو دهقان تخم کري او نه مياشتې وروسته حاصل اخلي يوملت بايد داسې تخمونه هم وکري چه شل ديرش کاله يايو قرن او دوه قرنه وروسته نتايج ورکوي او فوايد بې ظا هريږي.
دديموکراسي حکومتونو او استبدادي حکومتونو يوفرق همدغه دی چه په کوم ځای کښې چه ملی شوراګانې موجودې وي او د ملت وکلاء دملت خيرو شرسنجوي نود ملت عمر او پايښت په نظرکښې نيسي او دنقشو طرحه کولو په وخت کښې دملت عاقبت او آينده سنجوي مګر يو مستبد حکومت چه هرڅه کوي خپلې شخصي ګټې ته ګوري او د خپل عمر په احاطه کښې د ځان ګټه لټوي. مونږ بايد په اجتماعي امورو اوکارونوکښې اساسي بهبود له نظره ونه غورځوو اولوړه اېښودل او تيرېدل په هيڅ کار کښې غوره نکړو او يو فرد دا نشي کولی چه په خپل کار او عمل کښې سل کاله وروسته په نظرکښې ونيسي، يوملت خو بايد خپله اينده اوراتلونکی نسل هېر نکړي اوداسی کارونه وکړي چه لمسو او کړوسو ته بې هم نفع اوفايده ورسېږي او د ودانی اساس بې ډېر ټينګ اومتين وي، هر کله چه يو سپين ږيری دهقان په اخرعمر کښې نوی نيالګی ږدي چه روستنی بې سيوري ته کښيني او ميوه بې وخوري يوملت به ولې داسې کوي چه لکه يو دکاندار هر وخت ځانته له بازاره مېوه واخلی او دباغ جوړولو په فکر کښې نه وي.

له کار سره علاقه

په کتابونوکښې بې راوړيدي چه له کارسره علاقه دسړی ټول فکر دکار خواته متوجه کوي او هر څومره چه د کار مينه په زړه کښې زياته شي دانسان په کوښښ کښې هغومره زياتوالی راځي اوکار ښه کيږي.
دا خبره محض کتابي خبره هم نه ده کله که تاسې پخپلو مزدورانو پسې دکار کولو په وخت کښې څارکړی وي دا به درته معلومه شوی وي چه نارسته لوګړی خپل لورپه لوړه تيره کوي او هيڅ کارنه کوي ځکه چه هغه له کارسره مينه اوعلاقه نه لري او دکار شوق بې په زړه کښې نشته، ډېر خلق دي چه سړی و رځنې د حا ل احوال پوښتنه وکړي وائي شکر دی شپې او ورځې تيرېږي، نوهغه څوک چه محض دشپو او ورځو تيرېدل غنيمت ګڼي او شکرونه باسي هغه به کار ته په څه نظرګوري اوله کارسره به څه علاقه لري؟
زمونږ ډېر ښه ماموين او کار کونکي هغه کسان دي چې په حاضری ټينګ دي او په وخت کارته راځي که څه هم هيڅ کارنه کوي او قصې کوي.
اکثره خلق چه له اجتماعی امورو سره علاقه ښئي په دې ټکي ډېر زوراچوي چه څوک کارنه کوي له کارسره علاقه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که رښتیا ووایو تشخیص بد تشخیص نه دی، خلقو مرض راله پېژندلی دی مګر په علاج کښې نه دی کړېدلی چه له کارسره علاقه څه وخت او څنګه پیداکېږي؟

پخوا له دېنه چه وګړي دتعلیم او تربیت په اثر یو اجتماعی شعوراو احساس پیداکړي او وطن خپل کور وګڼي او د مزدورانو چم ورسره ونکړي مونږ څه کولی شو؟ اودکار علاقه څنګه پیداکولی شو؟ ددې سوال په جواب کښی د هرچا خوښه چه هر څه وايي، زه خو یو ه مهم ټکی ته اشاره کوم او وایم که دلته غړېدونکی او بینا سترګې پیداشوې اوکارته بې کتل اورمرو له کارسره علاقه پیداکېږي او کارونه ښه کېږي، تراوسه پوری خوپه هره اداره کښی له یو آمر اومشر د تفتیش په ډول ننوزي سمدلاسه حاضر ي ګوري او بل هېڅ شی نشي لیدلی تر دې وخته خو مونږ د حاضرۍ اخستلو او حاضرۍ لیدلو نه نه یو اووښتی اوکار ته نه ګورو، په هېڅ اداره کښې هېڅوک په وزګار کښینا ستلو او کارنه کولو له جزا لاندې نه دی راغلی او حاضر ګڼل شوی دی هرکله که د کار مبصرین په کارپسې وګرزېدل او کارته بې کتل، دهر چا پېشرفت او ترقی دکارله مخې شوه او نورشیان له مینځه ووتل له کار سره به علاقه پیداشي او کارته به په مینه او محبت خلق وګوري.

انسان له خپل پېشرفت اوخپلی ترقۍ سره ټینګه علاقه لري که ترقي بې له کارکولو په بل راز ممکنه نه وه او د چا کارنه ورکیده دکارمینه په زړونو کښې ځای نیسي او له کارسره علاقه پیداکېږي.

په هر بازار کښې چه هره متاع ښه خرڅېږي خلق هماغه شی ورته راوړي اوپه هماغه شي پسې ګرزي،که د کارخریداران پیداشوه او کارونو قدر او قیمت پیداکړه د خلقو په متو کښی به زور او قوت پیداشي او ډېر درانه پېټی به په اسانه اوچتوی، بیا به زړونه دغسې ساړه نه وي او خلق به دتملق او چاپلوسۍ په عوض کارکوي او هرڅه به دکار په لمن کښې غواړي خلق به په دې پوه شي چه کار او زیار لکه یو کامل پیر خپل مرید لوړو مراتبو او مدارجو ته رسولی شي او په کارباندې هر راز کارونه کېږي.

که زمونږ ښارته یونوی کاروان راغی اودکار ښایسته اوښکلې منظره بې خلقوته وښودله بیا به دکار غلامۍ په باداری اوسرداری خپله ښه بدله کړي او پادشاهان به بې خرېداران شي.

اوس خو کاردنوکرانو او مزدورانو کاردی مګرکه اصلي او حقیقي څیره بې څرګنده شوه زلیخابه بې په مینه او محبت افتخار وکړي او داغلام به .زښت ډېر عزیز شي.

عقیده

له دې حربي ټانکونو نه هغه خوا دډېرو توپونو اوډېرو لښکروتر شا له هوایي طیارونه ډېر پورته یو دا راز قوت لیدل کېږي چه په ټولو قوتونو غالب دی. له دې قوت سره نه او ر او نه اوبه مقاومت کولی شي او نه ورسره په توره او علم مقابله کېږی.

داقوت هغه عقیده ده چه انسان هر راز ایثار اوقربانۍ ته تیاروي اوپه ملتونو کښې یو فعا ل عقل، نه وېرېدونکی عشق، فرهادی عزم اوسیلابي حرکت پیداکوي چه هېڅوک او هېڅ شی بې مخه نشي نیولی، که تاسې کوم داسې ملت ګورئ چه هغه په هېڅ شي عقیده او باور نه لري او دهېڅ شي لپاره له سر او ماله نشي تېرېدلی یقین وکړئ چه هغه ملت لکه داوبو ځک ډېر ژر ورکېږي او محوه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د روح خوشحالي او دزړه اطمينان چه سړی يې نه په مال او دولت کښې موندلی شي او نه يې دعلم وفلسفي په رڼا کښې څوک مومي نه په لوړو ماڼيو کښې پيداکېږي نه په زيب و زينت او جاه وجلال کښې ليده شي دعقيدې خاوندان يې دعقيدې په لاره کښې په هرقدم کښې مومي او هرساعت يې استقبال کوي.

کوم کسان چه نه په ديني اساسانو ايمان لری اونه په اخلاقي او روحاني نواميسوګرو هيدلی دی، نه يې په نظرکښې ملي شعايرڅه قيمت لري، هغه په هېڅ مه حسابوئ او هېڅ يې وګڼئ.

انسان يوازې هغه چا ته نه وايي چه شکل اوبڼه يې د بنيادمو وي او دانسانانو جامې يې اغوستی وي، هغه اشخاص چه له خوراک او څکاک نه هغه خوا نور څه نه پېژني او له مادي خوندونونه غير بله قبله اوکعبه نه لري هغه بايد د هوا دمرغانو په شميرکښې راشي چې ددنيا له باغ وبڼ نه ميوې او دانې ټولوي، په ګڼو اوشنو بڼونو کښې اوسي او نور هېڅ کار نه لري اود هېڅ کار نه دي.

بې عقيدې خلق لکه دلارو او کوڅو خځلې داسې وي چه هوايي بادونه يې هرې خواته وړي او لوبې پرې کوي، مګر هغه چه عقيده لري او په يوه عقيده ټينګ ولاړدی دهغوی عزم او اراده دومره قوي وي چې د نمرود له اور هم نه وېرېږي او په خطراتو ډېر زړور ورځي.

دعقيدې پيداکول او ټينګول يوقوي او مقتدر پالونکی غواړي چه عملاً د عقيدې په نشر او تحکيم کښې برخه واخلي او دعقيدې عاشق وبلل شي.

دعقيدې په ټينګوالی او ککلوالی کښې ادبيات ډېره حصه لري بلکه کيدای شي چه عقايد ايجاد کړي او يوملت دځينو شيانو معتقد وګرزوي.

دغه دوطنيت او مليت مفکوره چه د ځينو اقوامو لپاره عقيده ګرزېدلې ده په اصل کښې ددې عصر د ادب مولود دی اوشعرو ادب په کښې عقيدوي قوت پيدا کړی دی. څنګه چه شعر او ادب عقايد ټينګوي، فلسفه او سياست په عقايدوکښې ضعف او فتور راولي او له خرافاتو سره يې برابروي د شعر او ادب دا وظيفه ده چه معتقدات او اخلاقي مبادي ټينګ وساتي او په دغسې ذهني روابطو د يوه ملت ارتباط او اتصال قوي کړي.

اخلاق

ښايي چه داعنوان د هر چا خوښ نشي او هرڅوک دغه مضمون تراخره ونه لولي مګر زنځورانو ته سړی ښځو نده دارو هم ورکوي او دواګانې اکثره بد خونده او بې مزې وي.

مونږ ډېر سره اوسپين مخونه، غټ څټونه اوقوی وجودونه ګورو چه په راز راز روحي او اخلاقي مرضونو اخته دي او ډاکترانو ته ځانونه نه ښئې.

زمونږ طبيان هم په دغسې نا جوړيو ښه نه شي پوهېدلی اوله مريض نه دطبيب حال ډېر بتر معلومېږي.

ديوه ملت دپاره ترهرڅه دمخه داپه کار دی چه خپل اخلاقي شان او وضعيت ته ملتفت شي او خپل زړه او دماغ معاينه کړي. داخلاقو رڼا زمونږ په هيوادکښې لکه دغلو ډيوه ډېره خړه اوکم نوره ده په دغسې تياره او تورتم کښې د انسانيت اوسړيتوب صفات او خويونه ورکېږي اوسړي ته څه نه پاته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس نزدې نزدې داسې مرحلې ته رسېدلي يو چه بد اخلاق ښه ګڼو اوپه ناوړه خويونو افتخار کوو ځکه چې اخلاقي ذايقه موبايللي ده او خواړه راباندې ترخه لګيږي.

اوس مونږ فريب، چل او ټګی هوښياری بولو، له يوه او بل سره مجامله او منافقت، بېځايه مراعاتونه او د حق ويلو په ځای کښې چوپ کښېناستل مهارت اوهنر ګڼو، صداقت راته دساد ګانو خوی او خصلت معلومېږي اوسخاوت دبدوی او ابتدائي اقوامو عادت شمېرو.

ډېر خلق شته چه له اخلاقي مباحثو څخه مړښت اوبې نيازي ښکاره کوي او وايي هغه خويونه چه پخواستايل کيده اوس نه په کارېږي، مونږ بايد زاړه تعليمونه پرېږدو او په دې اقتصادي عصرکښې د جود اوسخا سندرې ونه وايو.

زه دا منم چه ددې عصر اقتضا په اخلاقو او عاداتو کښې څه تغير پېښ کړی او اخلاقي ذوق يې څه قدرته اړولی دی.

په دې وخت کښې دصداقت اوسخاوت عناوين د چا توجه نه جلبوي مګر دانشم منلی چه اخلاقي تعليم بيفايدې دی او ضرورت ورته نشته.

ترڅو پورې چه انسان په دروغو شرمېږي، تر هغه وخته چه يو انسان دبل انسان صميميت او ملګرتياته محتاج دی، ترهغه زمانه چې انسان په مينه او معاونت خوشحالېږي او د دوستۍ قدر کوي مونږ به رښتيا او وفا، اخلاص او محبت، ايثار او سخا ستايو او احسان ونيکۍ ته به په ښه سترګه ګورو.

ځينې کسان چه په دوايروکښې کارونه کوي اورسمي وظايف لري هغوی داخلاقو له کتابه يو يادوه شيه غوره کړی او هماغه کافي ګڼي.

دوی ډېر ځله په وظيفه شناسۍ او پاک نفسۍ وياړي او دچا اخلاقي مراعات په ځان لازم نه ګڼي بلکه بې پروايي اوبې اعتنايي ورته ښه معلومېږي او له لحاظ و خاطر سره مجادله ضرور بولی. دا راز خلق سره له جديت اوفعاليته اوسره له دې چه له چا نه رشوتو نه نه اخلي اوله حقه نه تېرېږي خلقو ته ښه نه معلومېږي او په نفرت ليدل کېږي ځکه چه دوی هغه انساني اواخلاقي جاذبه نه لري چه د خلقو توجه جلبوی اوپه زړونو تسلط پيداکوي.

دوی په دې رازنه دي پوهېدلي چه ژوندون يوازې فعاليت او ماشيني حرکت نه دی چه سړی پرې اکتفا وکړي او په نور څه پسې ونه ګرزي.

څنګه چه مونږ په اجتماعي حيات کښې يو دبل لپاره کار کوو او تعاون ته اړيو، يو دبل ترضيې ته هم محتاج يو او ددوستانه علايقو او روابطو په ساتلو ترهغه حده چه اخلاق اجازه راکوي مکلف ګڼل کېږو.

اجتماعي ژوندله مونږ نه داغواړي چه له خلقو سره يو ښه راز اتصا ل او قرابت پيداکړو او د اخلاقو په مرسته په زړونوکښې محبتونه توليد کړو.

ښه اخلاق او ښه خويونه د همدې دپاره دي چه مونږ يوله بله نزدې او په مونږ کښې اجتماعي همدردي پيداکړي.

که دغه انساني جاذبه نه وي موجوده نو دغه کلي او ښارونه چه مونږ په کښې او سو، مونږ نشي راټولولی او د دوه ورونو ژوند هم ډېر تر يخېږي او بېخونده کېږي.

اخلاق بايد په مونږکښې لوربنه او پيرزوينه پيداکړي، له زړونو اوسينو څخه عنادونه او حسد و کدورت وباسي، ژبه په رښتيا ويلو او حق بيانولو وچلوي او دحرص اوشهواتو مخه ونيسي.

د يوه ملت اخلاق چه فاسد او خراب شي هغه ارومرو د انحطاط اوټيټوالی خوا ته درومي او له ډېرو بدبختيو سره مواجه کېږي.

په يوه ملت کښې که اخلاقي پابندي نه وي مو جوده، هلته قوانين او اجتماعي نظام د مفاسدو او مظالمو مخه ښه نشي نيولی او عدالت ښه نه قايمېږي، هغه خلق چه له ښو اخلاقو تېر شوي دي او اخلاقی تربيه نه لري هلته ډېر فجايع او مصيبتونه ليدل کېږي او انسانان سمه لاره پرېږدي په نفس وشيطان، هوا او هوس پسې درومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته عیاشي اوشهوت پرستي، دروغ ویل او حق پټول رواج پیداکوي او دخیرو صلاح مینه له زړونو څخه وزي، په انساني شعوراو ادارک کښې تغییر پیښیږي، دښو او بدو تمیز څوک نشي کولی، دفضایلو قدر او قیمت کمیږي، صبرو ثبات استقامت او حقانیت په افرادو کښې نه پاته کیږي، هر څوک هرڅه کوي او شرم و حیاله سترګو وزي، هغه تقویٰ او عفت چه انسان له هلاکت او رذالت څخه ساتي ضایع کیږي او افراط و تفریط د عدالت او مساوات ځای نیسي.
ددغو ټولو ملاحظاتو په اثر یوملت باید خپلې خزانې دومره ټینګې ونه ساتي لکه چې خپل ملي او عالي اخلاق ساتي.
داخلاقو ساتنه ترهرڅه زیاته ضرورده، که اخلاق نه و، هیڅ نشته او هیڅ نه پکارېږي. بې اخلاقو ژوند د مریضانو او رنځورانو ژوند دی چه له ډېرو شتو سره بېخونده او بې مزې وي.
دغه راز نا جوړتیا صحیح ادیان او لیکوال ورکولی اوکمولی شي او د همدوی کار دی چه لوړ او عالي اخلاق په ملت کښې وساتي او محوه کېدوته یې پرې نږدي.

تعلیم او تربیت

چاچه دتعلیم اوتربیت ټکی اوریدلی او د دواړو په مفهوم اومعنی کښې یې غور او دقت کړی دی هغه پوهیږي چه تعلیم بېل شی او تربیت بېل شی دی.
علم په ټوله نړی کښې تقریباً یو راز وي مګر تربیت په هرملت او هرمملکت کښې بل راز کیږي. علم په لږ وخت کښې دیو څه کتابونو په ورلو او ترجمه کولو له یوه ځایه بل ځای ته نقل شي مګر دتربیت انتقا ل عمرونه اوډېر وسایل غواړي.
دعلم ښودنه د یوه ملا او معلم کاردی، مګرتربیه کو ل دمحیط او جامعې، دمور اوپلار، دکوراو کورنۍ، دیوه قاید او مرشد وظیفه ده.
علم په الفاظو اوکلماتوکښې ځای لري مګرتربیت په عمل اوکردار کښې ځان ښئې.
دغه راز تعبیرات زښت ډېر دي اوسړی کولی شي چه دتعلیم اوتربیت راز راز تعریفونه وکړي او بیل بیل لفظونه ورته په هره ژبه کښې پیداکړي. تعلیم ته ښودنه یا پوهونه ووایي او تربیت روزنه اوپالنه وبولي، هغه آسان او دا ګران کار وګڼي. دمدنیت او تهذیب، اخلاقو او عاداتو اساس تربیت وبولي او په اختراعاتو او اکتشافاتو کښې علم ته زیاته برخه ورکړي.
دا کېدای شي چه دیوه سړی فهم او ادارک، پوهه اوهوښیاري زیاته وي، کتابونه یې ډېر لوستی وي، معلومات یې له مدني اشخاصونه هېڅ کم نه وي مګر دتهذیب اوتمدن په لحاظ په ډېرو ابتدایي مراحلو کښې پاته وي.
یو سړی داکولی شي چه دمعلوماتو او نظریاتو په اعتبارد خپلې جامعې اومحیط له عمومي سطحې ډېرلوړ شي، خپل لباس اوخپل ظواهر بل راز کړي مګر خپله محیطي او نژادي تربیه هغومره نشي اړولی او هغه ترقي چه په هغه خوا کښې کوي دلته یې لسمه برخه هم نشي کړای.
رښتیا وایي چه څنګه غر هغسې یې کربوړی، که یوسړی هر څه وکړي او سل رازه صابون په ځان ووهي بیا هم دخپل هیواد تربیوي رنګ له ځانه نشي لرې کولی اوخپله ملي تربیه نشي اړولی.
ښایي چه تاسې په غرونو کښې له سمې نه ښه ښه ملایان پیداکړئ چه دکتاب په حاشو اونکتو به ډېرښه پوهیږي، په منطق او فلسفه کښې به یې شهرت لرې ځایوته رسیدلی وي مګر وضعیت ا و ناسته ولاړه به یې دغره والو وي او په اخلاقو او عاداتو کښې به له هغوئ نه څه ډېرفرق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به په ښاروونوکښې ډیرې شپې تېرې کړی وي، علم به يې له سمې او اوارې نه غره ته خیژولی وي مګر دښاروالو او سمه والو تربیت به يې له ځانه سره نه وي وړی. ډېر پوهان به وي چه په ډېرو دقیقو علمي مسایلو به پوهېږي مګرکوم نواقص او عیبونه چه د محیط په تربیه کښې وي هغه به نشي لیدای اوپه دې باب کښې به له عوامو ډېر فرق نه لري.
دلته هغه مشهوره قصه رایادېږي چه دپښتنو په سیمه کښې دوه غرونه دي یوته ایلم او بل ته دوه سری وايي، څه خلق چه دایلم په لمنه کښې اوسي اوسي هغوی خپل غرجګ ګڼي، څه نور چې د دوه سری په اړخ پراته دي هغوی وايي دوه سری هسک غر دی.
ددوی په مینځ کښې هروخت په دې خبره جګړه وي اوکله کله په کښې سرونه هم ماتېږي، په دغه ځای کښې کوم وخت یوطالب العلم له خپل استاذ سره دابحث راواخیست چه مونږ ولې ټول عمر په خوشې خبره جنګونه کوو او یوبل ژوبلوو؟ دانا پوهی باید ورکه کړو او داعادات پرېږدو، استاذ هم دده تائیدکاوه او دا جنګونه يې د حماقت او نادانی سنداو حجت ګاڼه، په دې بحث کښې له طالب نه وویل شوه معلومه خبره ده چې دایلم غرجګ دی او دوه سری ټیټ دی، دلته دملاصاحب هغه ټولې خبرې هېرې شوې او طالب ته يې په بدو او ردو ویلو شروع وکړه، طالب هم دایلم په غره ټینګ ولاړو او له استاذ سره په جګړه اخته شو.
وګورئ! دوی دواړه دعلم اوپوهې له خوا پوهیدل چه دا جګړه د ناپوهی علامه ده مګر د محیط له تاثیره يې ځانونه خلاص نشوکړای اوکه هر څه و، بیا هم یو د ایلم او بل د دوه سری و.
علم او پوهه سړی پوه کولی شي مګر منع کولی يې نشي ځکه چه تربیه په علم باندې غلبه لري. یوسړی داکولی شي چه بل په خبره پوه کړي مګر ښه کولی يې نه شي، انسان په ډېرو شیانو پوهېږي مګر کوی يې نه، پوهول دعلم کاردی مګرښه کول اوپه ښه لاره بیول صحیح تربیت غواړي.

دقضاوت شعور

ځینې کسان دي چه په خپله پره نه شي پوهېدلی او ټل نور خلک په خپل حق کښې ملامت بولي. دوی هرڅه کولی شي مګر په ځان باندې دملامتی حکم نشي کولی او خپله ګناه ورته دنورو له ټوا به ښه ښکاري، دوی په خپل ځان او په خپلو کړو هیڅ قصورنهویني او داسې معلومېږي لکه چې ددوی سترګې د ځان د لیدو د پاره نه وي.
د دوی د ډیوې لاندې همیشه تیاره موجود وي او هغه څه چې باید په ځان کښې وګوري په جهان کښې يې ګوري.
دوی چې په خپل ګرېوان کښې سرښکته کړي او ځانته متوجه شي یوه ذره ملامتي نه شي لیدای مګرچې بل ته متوجه شي ډېر واړه شیان په نظرکښې غټ ورځي او په لرمانه کښې هڅوکې پیداکوي ددغسې اشخاصو انساني شعو ډېر کمزوری وي او دوجدان سترګې يې ړندې وي.
دا راز خلک دانصاف او عدالت په پوله هم کله نه وي تېرشوي، او دبل آس له خپل ټټو سره هېڅکله نه برابر وي.
دغسې انسانان چې دخپل عیب او قصور له لیدلو عاجزدي اودغه توان نه لري چې په خپله سهوه او خپل نقصان اعتراف وکړي، دخپل ځان اصلاح هېڅکله نه شي کولی او خپل عیب ورته هنر معلومېږي.
هغه دقضاوت شعور چه په حیوان کښې نشته او په انسان کښې شته سړی مجبوروي چې خپل ښه اوبد وسنجوي او هغه وخت چه دده معامله له نورو سره پیداشي ځا نته تر ځځ ونه وهي او ډېره ښه منصفي وکړي.
هغه وخت چې انسان د ځان او دبل په حق کښې حکمیت کوي او ځانته دقضاوت په حق قایلېږي باید خود خواهي او خو د غرضي پرېږدي، د ځان مینه له زړه نه وباسي، د خپل اوپردی فرق ونه کړي، د حق په ستونی پښې کښېږدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او له حقه څخه تېر نشي، عدالت او حقانيت له انسان نه همدغه تقاضا لري او دقضاوت شعور داغواړي چې انسان به له ځا نه سترګې نه پټوي او په خپل قصور به اعتراف کوي.
زه دانه وايم چه څوک به هېڅکله کوم بد يا ناوړه کارنه کوي، هېڅکله به د چا په حق کښې ګرم او ملامت نه وي او نه به د نفس او شيطان په لار درومي ځکه چه زه په دنيا کښې ديوه معصوم انسان انتظار نه لرم او دانسانانو په هيواد کښې پرښتې نه غواړم، زما آرزو يوازې همدغه ده چې انسان يواخلاقي احساس او دقضاوت صحيح شعور ولري چه خپل نفس هم محاکمه کړی شي اوپه خپله ګناه اعتراف وکړي. کله چه انسان له ځانه سره يوازې کېږي او په خپل ګرېوان کښې سرښکته کوي بايد خپل عيبونه خپل نقصانونه وليدای شي او ندامت وکړي. همدغه پښيماني او ندامت انسان اصلاح کوي او پاک خدای پرې خوشحالېږي.
انسانان هم هغه انسانان ډېرښه ګڼي چه په حق اعتراف کوي او خپله پړه مني، هغه څوک چې ګناه کوي او ځان ګناهکارنه بولي، هرڅوک ورته په قهر اونفرت ګوري او د خدای درحم او مهربانۍ مستحق نه ګڼل کېږي، دانسان اوشيطان فرق همدغه دی چې يو په خپل قصور او پخپله ګناه اقرار کوي او مغفرت غواړي، هغه بل د خپلې سرکشۍ او نافرمانۍ دپاره دلايل پيداکوي او ځان ګرم نه بولي.
دعصيان او بغاوت فرق هم همدغه دی او هغه شی چې له ګناه نه لوی جرم بلل کېږي په خپله ګناه نه قايليدل او خپله پړه نه منل دي.

ذوق

څوک چه د يوه ښه شعر په لوستلو، ديوې ښکلې نغمې په اورېدلو، ديوې ښې منظرې په ليدلو پخپل نفسی حالت او کيفيت کښې تغير ويني او د خوشحالۍ احساس کوی هغه ته د ذوق خاوند ويل کېږي، او هغه چه له دې ټولو شيانو پټې سترګې تېرېږي او په بې اعتنايې ورته ګوري د بې ذوقو په ټولګی کښې راځي.
د يوه مدنی او بدوی انسان فرق هم د ذوق او حساسيت په اعتبار ډېر ښه معلومېږي.
هغه څه چه يوشاعر او دشعور خاوندېې داسمان په رڼو ستورو، دسپوږمۍ په سپينه رڼا، د درياب په مستۍ، دشنو بڼونو په سمسو رتيا، دبلبلو په نغمو، دښکلو په ناز او خنداکښې ګوري د غرو شپانه اوساده انسانان يې هم وينې مګرپه دواړو يوشان اثرنه کوي او په احساس کښی يې ډېر تفاوت موجود وي.
هغه کسان چه د شعر او ادب له اغېزې لاندې نه دي راغلي او دغه حلال سحر پرې تاثير نه کوي بايد پخپل ځان ووېرېږي اوپوه شي چه انساني احساس يې ډېر کمزوری دی او له ذوق څخه لږه برخه لري.
هغه ذوق چه انسان ته دخوړو اوترو و خوند ښئي حيوانات يې هم لري او مچان هم د خوړو احساس کولی شي مګر هغه بل ذوق چه دلطايفو او محاسنو په خوند باندې پوهيدل دی هغه يو بل شان تلذذ دی چه په خوراکو نوکښې هېڅکله نه موندل کېږي او له شهواني خوندو نه هسک مقام لري.
دا ذوق بلبله دګلزار لورته بيايي اوهغه ذوق کارغه په مردارو پسی ګرزوي. بې ذوقی د انسان لپاره لوی عيب دی اوهغه څوک چه دښو خبرو او انسانی فضايلو په خونداو کيف نشي پوهېدلی له ډېر لوی نعمته محروم دی. هغه چاته چه دزرکو له اوازه درزکو کباب خوندورکوي او د رباب له ترنګه دغوری شرنګ ته زيات خوشحالېږي د هغه په حا ل افسوس او حسرت په کار دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان خلق دوطن له خرابۍ نه د خپلې اشتها په خرابۍ ډېر خپه کېږي اوبې له شخوند وهلوپه خوندنشي پوهېدلی. څوک چه د خير رسولو اوعواطفو ذوق پيداکړي هغه بيا له دېنه چه ځان ورۍ پرېږدي او بل موړ کړي ډېر خونداخلی اودغه مزه په ډېرو خوندورو طمامونوکښې نه مومي.
پوهان اومشران بايد دصحيح اوانسانی ذوق په پيداکولو او روزلو کوښښ وکړي او حيواني ذوقونه په انساني ذوقونو بدل کاندي. هغه کسان چه دشهواتوپه استسقی اخته دي او داتنده پکښې زياته شوېده که هغوی هرڅومره خوړوب اوسيراب شي نسونه بې پرسېږي اومري مگر تنده بې نه ماتېږي او قناعت ئې نه حاصلېږي.
ددوی اساسي علاج دانه دی چه خواړه او اوبه پرې زيات کړو بلکه اصلي چاره بې پرهيز او درنځور ذوق مخالفت دی.
که ذوق مريض اوعليل وي ياله فسق اوفجورسره اشناشي دغه ملکوتي انسان د حيواناتو په غوجل کښې ترې اومقام بې ټيټوي مگرکه دغه مادي ذوق له معنوي عالم سره اشنايي پيداکړي او نور خوندونه وپېژني انساني سويه لوړېږي اوعالي اخلاق په محيط کښې رواج مومي. دذوق تربيه او پالنه دعالي ادب اوشعر کاردی او په ادبي درسونو ذوق عرفاني کېږي.
هغه روحي امراض چه ډاکتران بې علاج نشي کړای دشعر او ادب خاوندان بې په اسانۍ چاره کولی شي.
که په شعر او ادب کښې معنوي ذوق او عرفاني شعور حلول وکړي او شاعر دظوا هرو په ځای حقايق او معاني وستائي کيدای شي چه ديوه ملت په روحياتو، اخلاقو او عاداتو کښې تغير پيښ کړي او ذوق بې ورواړوی.
هغه احساس او هغه مينه چه له سليم ذوق څخه پيدا کېږي په اجتماع کښې ډېر ښه تاثير لري او د ډېرو بدبختيو علاج پرې کېږي.

خيال

خيا ل يوپټ معنوي قوت دی چه له واقعاتو اومحسوساتو نه هغه خواځينې شيانويني او په غيبي حقايقو پورې زړه تړی.
په کومه لاره چه خيا ل تللی شي هلته عقل د ړندو په شان ټپرېږي او څه نه ويني. د انسان د فکر او عقل مانۍ په خيا ل ولاړه ده او دملتونو په حيات کښې ډېره ستره او مهمه برخه لري.
کوم علوم چه عقل پرې يقين کړی دی او دخيا ل برخه په کښې ډېره لږه معلومېږي که غوراو دقت وکړو خيا ل په کښې ډېره برخه لري.
که تاسې له يوه رياضي دان څخه د (واحد) تعريف وغواړئ چه درياضيانو ابتدا او انتها کښل کېږي يا د هندسې له يوه عالم څخه د (نقطې) پوښتنه وکړئ چه ټول خطوط ورځنې پيداشوي اوله خطوطو څخه بياطو ل، عرض او عمق يعنې مقائيس ثلاثه پيداشوی دغه دواړه شيان بې له خياله وجودنلری. دغه دصحراکانې چه مونږ بې په حجريت او کانيتوب پېژنو دا هم دخيا ل اغېزه ده او دانسان تحليل دتحجر اوتجمدپه صورت ورته قايل شوی دی.
که چيری انسان د خيا ل له قوته محروم وای اوبې له محسوساتو بې نور څه نه ليدلی عقل اوفکر بې دغی درجې ته نشو رسېدلی اوپه غيب بې ايمان نشو راوړلی. خيا ل په انساني ژوند کښې نشاط اوسرورپيداکوي او احساسات وعواطف

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزی. هغه شی چه دانسان په نظرکښې معنوي محسنات او روحي آما ل ځلوي هغه خيا ل دی او همدغه شی لکه يو ه ښکلې حوره انسان په هر حا ل کښې خوښ او خوشحاله ساتي.
دوطنخواهي احساس، د ازادۍ ارزو، دشهرت تمنا دانسان يوه خيالي معشوقه ده او همدغه شی بې يوې خوا او بلې خواته بيا يي اولوی لوی کارونه پرې کوي. همدغه انسانی تخيلات دي چه ديوه ملت خواره واره افراد راغونډوي او اجتماعی جذبات و احساسات ژوندی کوي، خيا ل په شعر او ادب کښې ډېر د خل لري او شعراٌ او ادباٌ د خيا ل په مرسته عواطف اومشاعر راويښوي.
چيرته چه شعر او ادب کمزوری او خيالات مړه وي هغه ملت هم مړبلل کېږي اوانسانان د ماديا تو په مينه کښې ورکېږي هلته په زړونو باندې مايوسي اوافسردګي غلبه پيدا کوي او دعرفاني نهضت او ارتقا مينه له مغزونه وزي.
په دغسې ځايونوکښې خلق په مساجدوکښې ناست وي سرونه يې په زنګنو ايښی وي، خطيبان خطبې او خطابې لولي، مګر د دوی په زړونو کښې هيڅ جذبه هيڅ جوش او حرکت نه پيداکېږي او ټول په مراقبه کښې ويده وي.
مجالس او محافل بې روحه وي، جرايد اومطبوعات څوک نه لولي، خلق ظاهراً په کلو او ښارونو کښې اوسي مګر په زړونوکښې سره بېل او جدا وي.
د هرچا غم او خوشحالی ځانته وي، هېڅوک له هېچا سره رابطه اوعلاقه نه لري، همدردي اوغمشريکي له مينځه ځي او يوه بېشعوره ړند ه دنيا جوړيږي.
که په شعر او ادب کښې له خيا ل او تخيل څخه کارو اخستل شي او له خيا ل نه استفاده وشي له ړندو سترګو نه هم اوښکې تو يوي اوله کاڼو نه سخت زړونه نرموي.
تاسې فرض کړئ چه په يو ځای زورور سيلاب راشي او د ډېرو خلقو کورونه خراب کړي، ډېر مالونه او ډېر انسانان له ځانه سره يوسي اوښځې ونر، ماشومان او سپين ږيري په اوبوکښې لاهو کړي، که مونږ دغه حادثه ديوه خبر اواطلاع په صورت شايع کړو دومره تاثير به ونکړي لکه چه يو اديب دغه واقعه په يوه ډرام کښې تصوير کړي يا يو شاعر ورځنې موثر اومهيج شعر جوړ کړي او خيا ل پکښې خپله ساحري صرف کاندي. داواضحه خبره ده چه خيا ل په عواطفو اواحساساتوباندې حاکميت لري او تعقل محض دغومره رقت او دقت نشي جلبولی.که انسان يوازې دعقل په نغوته کارکولی نو دسيلاب يو مختصر خبر او دتلفاتو احصائيه کافي وه چه دمصيبت ليدونکو دپاره د نورو همدردي اودلسوزي حاصله کړي او د شعر و رومان وظيفه په ځای کړي مګر داهېڅکله نشي چه يوه سره بې روحه معقوله خبره لکه يوشعر اوادبی شاهکار چه له خيا ل اوتخيل نه پکښې کاراخستل شوی په زړونو اثرو کړی او عواطف وخوځوی.

عشق او حرص

کورپه کوراوکلي په کلي ګرزېد مه، دهرچا به چې څه په خدای لوربدل هغه به يې زما په ځولۍ کښې غورځول،رنګ په رنګ غلې او دانې به زما په ګوډي کښې ټوليدې او په کچکو ل کښې به مې څو ډوله ټوکان جمع شوه مګر زه به نه قانع کيدم او زما سر ګرداني نه ورکيدله. له يوه کلي به بل ته تلم اوله بل نه بل ته، هيڅ نه وم خبر چې زما ليلی په کوم کور کښې ده؟ او زه څه شی دومره لالهانده کړی يم؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به لکه د هوا مرغه سرګردانه ګرځېدم او نه به پوهېدم چه دکوم دام اوکوم ښکاري ښکاريم؟ ما ته نه وه معلومه چه دا د حرص او لوړی سرګرداني به کله او څنګه قطع شي؟ لکه چه د هوا مرغان په يوه پټې، يوه باغ او يوه بڼ کښې نه ايسارېږي زه هم د يوه کلي او يوه کور په خيرات نه قانع کېدم او په ډېرو ګرزيدو به نه ستړی کيدمه.
زه په دی نه پوهېدم چې د ګلزار بلبلې ولې په دانو پسې نه ځي او لکه کارغان مرداری نه لټوي.
ددې سر کشفول زما دپاره ډېرګران کار و او د دنيا په دغسې اسرارو پوهېدل هم څه اسانه کار نه دی. دعلم او پوهې ريباران د هرچاکورته لاره نه لري او هر چا ته د معرفت له دنيا نه خبر نه راوړي.
ماته دا پته نه لګېده چه دحرص علاج په څه شي کېږي؟ او هغه څه چه دانسان مخه له ټولو شيانو يوه شي ته راګرزوي څه بې بولي ؟
زه ډېره موده دغسې سرګردانه او لالهانده در په در، خاورې په سر وګرزېدم او خير مې غوښته چه نا څاپه مې په يوه ښکلې ليلی سترګې ونښتې او د جما ل پرښتې خپله راته خير راووړ.
زه اوس د بل چا سره خبرې نه کوم او بل څوك نه وينم يوازې له خپلې محبوبې سره راز و نياز لرم او وايم: څه ښه ورځ وه، څه ښه ساعت و چه د کور مزدوره له کاله وتلې وه او تا پخپله له دروازې نه سر راشکاره کړ.
تا ماته وکتل او ما تا ته،پدې کتلو کښې نه پوهېږم څه اثر موجود و،چه زه يې له نورو کورونو راستون کړم او يوازې ستا د در ملنګ شوم. تا ما ته په اصل کښې د عشق او محبت خير راووړ او زما لوږه دې بيخي ورکه کړه. زما د حرص کجکول دې مات کړ او د خوراك و څکاك فکر دې رانه ويووړ. زه اوس د بلبلو د ژوند په راز پوه شوم، ما ته اوس دا علم بې صوته او بې الفاظو حاصل شو چه د حرص علاج بې له عشقه په بل شی نه کېږي.
هر عشق چه وي او هره ليلی چه چا ته ځان ښکاره کړي، د جما ل پرښته وي که د علم و معنی محبوبه له انسان نه بل شی جوړوي او له ذلت او حقارت نه يې خلاصوي. د دنيا حرص او سرګرداني د عشق له برکته کمېږي او کارغان و بلبلې همدغومره فرق لري. هغه ملنګان چه په دغو کوڅو کښې څوك په ديدار او څوك په دنيا پسې ګرزي په ظاهره يو شان معلومېږي مګر په حقيقت کښې يو راز نه دي.
هغه څوك چه بې له يوه ټوك ډوډی او غوړ هډوکی بل مطلب نه لري هغه ته ستا درګاه او نورې درګاه څه فرق نه لري مګر چا چه په تا پورې زړه تړلی او ستا ديدار غواړي هغه يوازې ستا د کور طواف کوي او ستا د دېوا ل سيوری د همای له سيوري نه ښه ګڼي.
ستا د ښايست په ګلزار باندې يوازې بلبلو زړه بايللي دي او بس. دا نور ټول هغه هوائي مرغان دي چه د خوړو ميوو د پاره ځي او راځي او هره ورځ شل او سل باغونه لټوي.
ای ګرانې مېنې! ای ښکليه هيواده! ای د ښکلا او نازو نعمت مېرمنې! هغه څوك چه تا نه ويني او ستا عشق يې په زړه کښې نه دی پيدا شوی هغه ستا د درګاه خاورو ته په قدر نه ګوري، ستا د بهار ارزو نه لري ستا په ګلونو لکه بورا او بلبل نه تېرېږي، ستا د جړوبيو او آبشارونو، ستا د ښايسته غرونو او ګڼو ځنګلونو د ښايست احساس نشي کولی ستا زرکو او هوسيو ته په مينه او محبت نه ګوري، ستا له ګلونو ډکه ځولی پرې اغېزه نه کوي، ستا ډك سيندونه او شنې درې ورته هېڅ معلومېږي.
ګرانه وطنه! تر څو چه د خلقو په نظر کښې ستا د حسن او جما ل شعور او احساس پيدا نشي او بې له غوړې او خوړې مړی نور څه ونه پېژني تر هغه وخته چه انسانان يو معنوي او نظري ذوق او شعور پيدا نکړي ستا محبت د دوی په زړونو کښې ځای نه نيسي.
دغه ډوډی غړپ عالم چه بې له نس مړولو بله سودا نلري او د عشق و مينې له جهانه نا خبره دی ستا مينې او محبت ته نشي رسيدلی. دوی له تا نه ډېرې ګټې وکړې مګر ستا عشق يې په زړه کښې پيدا نشو دوی لکه ليوان ستا په رمو کښې ګډ شوه او ډېرې غوښې يې و خوړې مګر ستا نشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښتیا چه عشق او مینه د ګټې او فایدې په رڼا کښې نه موندل کېږي او له دغه لارې څوك د عشق مقام ته نه رسېږي.
هو! عشق د نفع او فایدې جغ ته سر نه ټیټوي بلکه شروع یې په دغه قربانۍ باندې کېږي.
عشق د سوداګرۍ متاع نه ده او خیټور پرې نشي پوهېدلی. د عشق درس باید له بلبل او بورا څخه واخستل شي او د شعر و ادب په نغمو کښې د وطن او هیواد عشق و مومو.
دا سندرې د وطن شاعران وائي او شعر و ادب دا کولی شي چه مونږ له دغه عشق سره اشنا کاندي.

دمشرانو عشق

څوک چه لوی شي او دمشرتوب لوړې درجې ته ورسېږي هغه بیا په دغسې ډیوو چه په یوه کورکښې بلېږي ځان نه سېزی او نه لکه هلکان په کوم سپین مخ یا ملالو سترګو خپل زړه بایلي.
هغه هېڅکله ددنیا په سرو او سپنو داسې نه مین کېږي لکه په ما ل مین سوداګر چه شپه او ورځ ددنیاپه غم کښې ورک وي او بل هېڅ شي ته یې پام نه وي، ما ل لا څه چه د خپل ځان، خپلو لوڼو او ځامنو، د خپل تېراو کهول مېنه اودوستی هم پرې دومره غلبه نه کوي چه نور هر څه هېر کړي اویوازې خپل غم وژاړي.
مشران او لوی خلق دغه تېو ل محبتونه چه واړه خلق یې لري په یوه عشق قربانوي چه هغه دملت او هېوا د عشق دی.
د همدغه عشق په اثر د ملتو مشران دمشرتوب حق پیداکوي او دبابا توب مقام او منزلت مومي.
څنګه چه یو طفل اوکوچنی دډېری ناپوهۍ په وخت کښې خپل پلار پیژني اوپه غېږ کښې ځان ورغورځوی ملتونه هم که هرڅومره بې تعلمیه وي دخپلو خوا خوږو مشرانو تیمز کولی شي او د دوی په ځولۍ کښې ځان اچوی، خپل ټول مقدرات دوی ته سپاري او په دوی اعتماد کوي.
دعشق په جاذبه کښې دغه قوت موجوددی چه احمد شاه غونډې د پنځه ویشت کالو ځلمی دټولو پښتنو بابا کړی او دډیلی په تخت یې کښېنوي. دپښتو نخوا اوپښتنو عشق احمدشاه بابا ته لویه شهنشاهي ورکړه او ډېرو سپین ږیرو دده بابا توب ومانه ځکه چه دی رښتیانی مشر و او هغه عشق چه په مشرانو کښې پیداکېږي په ده کښې موجود و.
ده په دروغو خپل وطن او هېواد ته دانه دی ویلی:

ستا دعشق له وینو ډک شوه ځیګرونه
ستا په لاره کښې بایلي ځلمي سرونه
تاته راشمه زړګی زما فارغ شي
بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دډیلـــــــــي تخـــــــت هېرومــــــــه چـــــــه رایــــــــادکړم

زمـــــــا دښـــــــکلي پښــــــتو نخـــــــوا دغروســـــــــرونه

کـــــــه تمامـــــــه دنیـــــــا یـــــــو خـــــــوا تـــــــه بـــــــل خـــــــواېې

زمـــــــا خـــــــوښ دی ســـــــتا خـــــــالي تـــــــش ډګرونـــــــه

احمـــــــد شـــــــاه بـــــــه دغـــــــه ســـــــتاقدر هېرنـــــــه کـــــــا

کـــــــه ونیســـــــــي دتمـــــــام جهـــــــان ملکونـــــــه

څوک چه معنوی رشداو بلوغ ته ورسېږي او دمشرتوب درجه ومومي هغه له وطن او هیواد سره همدغسې عشق پیداکوي او وطن ته دعشق په نظرګوري، هغه بیا دغرو په څوکو، دصحرا په لمنو، دوطن په کاڼو او بوټو کښې یوه داسې تجلی اورڼا ویني چه هر څوک پې نشي لیدای او هر چا ته ځان نه ښئي.

څنګه چه یوښاپیرک ځلانده لمرنشي لیدای، یوکوچنی دځلمیتوب احساس نشی کړای، ددغو تیټو ډیو و پتنګان دستورو ډیوو ته نه رسېږي، دغه عالي عشق ته هم هرڅوک نه رسېږي اونشي رسیدلی.

داعشق دمشرانو او لویو خلقو په برخه دی اوبل کیف لري.

ددې عشق نښې او علامې بل راز دي او ځانته شواهد لري. تاسې دغه عشق او د حسن و جما ل عشق سره بیل کړئ او هغه منظره چه دمجنون او لیلی په عشق کښې یې وینئ له سترګو لری کړئ.

دا هغه راز مینه ده چه دپلار او ځوی دمرشد او مرېد دشاګرد او استاذ ترمینځ وي اوبې له غمخوری او خیر خواهی نورمظاهر نه لري.

په دې عشق کښې نازو نیاز، بی پروایي او تغافل نه ځائېږي اونه په کښې رقیب او رببار شته. له دې عشق سره رحم وعاطفه، ثبات او متانت همدردی او ایثار ملګری وی او له هر راز تهمتونو یې لمن پاکه ده.

دلته لېونتوب اوله خپله پردیو بېلېده نشته او نه پکښې دمعشوقو له لاسه شکایت او له رقیبانو سره حسد لیدل کېږي.

له دې عشق سره دپیسومینه او دمادیاتو محبت نه یو ځای کېږي. هغه څوک چه په پیسو مین وي او پیسې ټولوي هغه هېڅکله یوقام په ځان باندې نشی راټولولی. هغه کسان چه قومونه پرې غونډېږي هغه پیسې نه غونډوي او دغه مینه له زړه څخه باسي.

کوم اشخاص چه قصې ګټي هغه پیسي نه ګټي اوپه بت شکنی افتخار کوی.

داکیدای شي چه قلندران او درویشان دملت مشران شي او خلق یې په مشرتوب ومني مګرد پیسو مینان او سود خواره یا بډې خواره هېڅکله دمشرتوب لوړه درجه نه مومي اونه دمشرانو عشق پیداکولی شي.

ای هغو کسانو چه دمشرتوب آرزو لرئ او لویوالی غواړئ!.

راشئ! چه د خود خواهی او ټیټو مینو مراندې او تنابونه پرې کړواو د لمر و سپوږمی په خوا کښې خپلې خیمې ودروو.

راشئ! چه له دې کوچنیو ځالو والوزو او لوړپروازونه وکړو.

راشئ! چه یوملي او وطني شعور پیداکړو او دوطن غرو او رغو، کاڼو اوبوټو ته په مینه اومحبت وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه شعور او دغه احساس ژوندی شو بیا به هر یو بل ته محبوب معلومېږي او هېڅوک به هېچا ته په نفرت نه ګوري.
یو بډای به دخوارانو دلداری کوي، یوعالم به ناپوهانوته سمه لاره ښئي، یو طبیب به د رنځورانو په علاج پسې ګرزي، یو قوی به دضعیف پېتې په اوږو واخلي او ټول به یو له بله ځارېږي.
راشئ! چه همدغسې وکړو او ددې په ځای چه یتیمان وژړوو د یتیمانو اوښکې پاکې کړو او د دردمنو له حاله ځان خبر کړو.

یوازېتوب

هغه خواږه ملګري څه شوه چه ټوله ورځ به مې ورسره لوبې کولې اویو ساعت به هم نه بېلېدو.
هغه کاڼې به اوس چېرته وي چه دشپې به مې هم په جب کښې ساتل او یوه شېبه به مې له ځانه نه بېلول.
هغه ونې به اوس څنګه وي چه مونږ په کښې ټالونه اچول او له ملګرو سره به مو یو ځای ځنګل.
داشیان اوس یو هم نشته او زه بېخي یوازې یم.
هغه خاورې چه مابه په کوڅوکښې ورسره لوبې کولی باد ویوړې اوزما خوشحالی هم ورسره لاړه.
هغه دګاټو او لوبو میدان به هم وران شوی وي، د ګودر غاړه به هغسې نه وي د خیزونو ځای به هم بل راز وي.
دا څه وشوه؟ او څه راپېښ شوه چه زه یې له دې ټولو بیل کړم او بېخي یوازې شوم.
زه خو به یوساعت له خپلو ملګرو نه بېلېدم او بې له هغوی مې ساعت نه تېرېده اوس ولې یوملګری نه لرم او چا ته نه نژدې کېږم.
هغه بله ورځ چه زما یو پخوانی ملګری دلته راغلی و، ما ورسره هغسې دمېنې مرکه ونکړه او بل راز راته ښکارېده، هغه به څومره خپه شوی وي اوپه زړه کښې به یې څه تېرشوی وي، هغه به وایي ده اوس خپله جامه بدله کړه او خپل پخوانی اشنایان یې پرېښودل.
ماته خودی زښت ډېرګران و، اوله هرچانه به مې ښه ګاڼه، ده هېڅکله داګمان نه کاوه چه زه به له ده سره دغسې بې پروایي کوم او دده مینه اومحبت به هېروم.
ماهم دغه تصور هېڅکله نه کاوه چه زه او دی به دومره پردی کېږو او زړه ملګرتیا به پرېږدو.
نه پوهېږم زما او دده ترمینځ چاتورې کټوې وګرزولې او زمونږ زړونه یې یوله بله تور کړه.
دی خو زما ډېر خوږ ملګری و، ما ولې دده قدر ونکړ ولې مې ده ته په مینه او محبت ونه کتل؟ کالي یې زاړه و او څه یې نه درلوده که دناپوهی په وجه راته بل راز ښکاره شو؟
زه اوس دعزت اواعتبار خاوند یم او دی لا چانه دی پېژندلی، که کوم بل علت اوسبب موجود دی چه زه او دی یې په زړونوکښې لرې کړو او پخوانۍ رابطه یې قطع کړه.
ښایي چه دغه خبرې ټولې رښتیا وي، ماډېره موده څه توراو سپین ولوستل اودی په هماغه پخوانی حال پاته دی زه اوس له کتابونو اواخبارونوسره اشناشوم او دی یوه چټې نشي لوستلی، زه په یوه ماڼۍ کښې دماموریت په چوکۍ ناست یم او دی پخپل کور کښې پوزی نه لري، زما خلق قدر کوي او دده سلام هم نه اخلي مګر دا نو ولې زما اودده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلتون سبب کېږي ولې زما او دده ملګرتیا قطع کوي. که یو تن څه نه لري اوغریب وي هغه سره به سړی خپله اشنایي قطع کوي او که به مرسته او کومک ورسره کوي.
که دسړی یوملګری ناپوه وي او په څه نه پوهېږي هغه به پوه کوي او که به یې له خپل مجلسه شړي.
هغه انسان چې دپوهې اولیاقت دعوه کوي او ځان دپوهانو دډلې ګڼي څنګه دا قبلولی شي چه د خپل هېواد خواران اوغریبان له خپلې مینې او محبته محروم کړي اوعلم وپوهه دبېلتون اولرېوالی موجب وګڼي. داعادات خو له یوه ښاغلی انسان سره نه ښائي.
علم او پوهه باید یوسړی له نورونه بېل اولرې نکړي او نه د دنیا عزت او اعتبار یو انسان له خوارانو او غریبانو نه وشکوي.
هغه علم چه دکوډو په شان دوه خواړه ملګري بېلوي او دغرور موجب ګرزي له ناپوهی نه یې زیان او ضرر ډېردی او هغه سواد چه سړی له محیط اواجتماع نه لرې کوي اوله نورونه دسړی زړه توروي په حقیقت کښې همدغه توره کېږ ده او ماتول یې پکار دی.
که څوک غواړي چه په اجتماع کښې ژوند وکړي او له محیط نه استفاده وکړي، دعلم او لیاقت غرور دې له ځانه لرې کړي، خپله هوښیاری او دبل ناپوهی دې حایل نه ګڼي، سړیتوب اوانسانیت دې نه هېروي، اجتماعي مېلان دې نه بایلي، خوار وغریب ته دې په خوارو سترګو نه ګوري، له ملګرو دې په هېڅ وخت او هېڅ حا ل کښې نه بېلېږي، بلکه رادې شي او له جماعت سره دې خپل غم شریک کړي او خپله خوشحالی کښې ولتوي هم دنور په خوشحالی دې خپل زړه اوفکر دې له نورونه نه بېلوي، یوځای دې ورسره خاندي او یوځای دې ورسره ژاړي، ددوی په خوښه دې کارکوي چه دده په خوښه کاروشي.
خوشحالي او کامیابی همدلته ده او په یوازې توب کښې نشته، هرڅوک چه له نورونه پردی او لرې شو هغه هېڅکله نشي خوشحالیدلی اوپه یوه پټ اورسوزي.
د (من شذ شذ فی النار) همدغه معنی ده او ددنیا دوزخ همدغه یوازېتوب دی.

زه او ته

مونږ باید دلته داسې اورونه بل نکړو چه کلی او ښارونه وسېزي او په لوګی یې د بصیرت سترګې ړندې شي ځکه چه دا اور د حسد اور او دشیطان له کوره دی.
مونږ به خپلې ډیوې له هغه اوره لګوو چه په کوه طور کښې یې ځان ښکاره کړی او د زړونو او دماغونو خونې روښانه کوي.
د حضرت ابراهیم (ع) پیروان باید پخپل عمل او یقین سور اور ځانته ګلزار کړي او پخپل لاس د عالم دسېزلو لپاره دوزخونه جوړنه کړي.
هرچا چه په پخپل زړه کښې د حسداور مړکړ ددوزخ اوریې نشي سېزلی اوپه سرولمبو کښې سلامت پاته کېږي.
هغه څوک چه له یوه جماعت او جمعیت نه په نفرت او عناد وزي هغه هروخت په سره اور کښې سوزي او تل په اورکښې وي.
ته په دې پوه شه چه زما اوستا بېلتون لویه ګناه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دوه مین سره بیل شي پروا نشته ځکه چه عشق او محبت بې نور هم زیاتېږي او دوصا ل ارزو قوي کېږي مګر د دوه ورونړو بېلتون او هغه بېلتون چه دبغض و حسد په سبب پیداشي عالمونه تباه کوي او ملتونه برباد وي.
زما او ستا نزدې کېدل، یوکېدل، پخلا کېدل، ملګری کېدل ډېرلوی اجر لري.
زه اوته دوصل لپاره یو ځکه چه فصل اوبېلول دشیطان کار دی.
زه او ته به سره نزدې کېږو او ژرژر به قدمونه اخلو چه دغه فاصله دلوی خدای په فضل اومرحمت له مینځه واخستل شي.
زه اوته که هر څومره نزدې شو هماغو مره خدای ته هم نزدې کېږو ځکه چه ارومرو به په نفس اوشیطان پښې ږدو او له نفسي اوشخصي اغراضو به تېرېږو. زه اوته به ځانته نه ګورو دملت اومملکت خیرو سعادت ته به ګورو.
مونږ باید ملي او اجتماعي ګټې په نظرکښې ونیسو او له لوړافق څخه نظروکړو . زه به دیو کېدو اونزدې کېدو لپاره خپل هرڅه له تا قربان کړم مګر ته هرڅه له ځانه مه قربانو ه او عمومي مصلحت په نظرکښې نیسه!.

سترګې مه پټوئ!

نبه وګورئ! سترګې مه پټوئ! خدای ته ورتګ دی د قیامت ورځ راتلونکی ده، سترګې پټول، حق نه ویل، د حق په ځای کښې چوپ کښېناستل ډېره لویه او عظیمه ګناه ده.
وګورئ! اوپه ځیرځیر وګورئ، که ستاسې سترګې خلاصې شوې که تاسې هرڅه ولیدای شوه، که ستاسې بینایي معلومه شوه ډېره لویه اوستره ګټه به وکړئ.
ستاسې ډېرې بدبختۍ په سترګو غړولو، لیدلو او کتلو ورکېږي.
تاسې دسترګو په حکمت نبه نه یاست پوه شوي او پوره کار مو له خپلو سترګو نه دی اخستی.
هغه کسان چه ګوري اووینې غله ورځنې څه نشي پټولی اوغدۍ پرې نه لوټیږي.
تاسې خپلې سترګې غړوئ او ګورئ څه نه وینئ او څه نشئ لیدای، تاسې به وایاست چه مونږ شپه او ورځ پېژنو، توراوسپین بېلوو، دانسان اوحیوان فرق کولی شو، که مونږ څه نه لیدلی هرګوره به د چاله موټر لاندې شوی وو یابه په کندو او کپرو کښې لوېدلی وو،په سم سرک به نه وو روان اوبې لارې به تللو.
زه وایم چه اوس هم ډېر خلق بې لارې روان دي اوسمه لار بې پرې ایښې ده، ډېر خلق له ګرنګو نو لوېدلي دي مګر ځانته نه دي ملتفت. دغه شان لیدل اوکتل چه مونږ کولی شو حیوانات بې هم کولی شي او دموټرو له مخې اوښان هم ځانونه په څنګوي، وانبه اواوبه ویني، له پاڼو نو او کمرو ځان نه غورځوي او له حسي خطراتو نه ډډه کوي.
دانسان لېده او کاته بایدله حیوان نه ډېر فرق ولري، د بنیادم نظرباید دومره سطحي او سرسري نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ ! چه مونږ اوتاسې د خپل نظر امتحان ورکړو چه مونږ څه ليدلي شوکه نه؟ مقصد مې دا نه دی چه د اولې شپې مياشت په مازديګر ياغرمه کښې ګورو، يا به څوکروه لرې يوشې معلوموو چه انسان دی که حيوان، نردی که ښځه؟ سپوردی که پلی؟ زما مطلب بل شان امتحان دی اوبل راز سترګې مې په کار دي.

هو! زه هغه سترګې غواړم چه غدر، خيانت، ريا، ټګي، ظلم اوتلبيس بلکه ابليس ورنه ډېده کوي او دغه شيان ليدلی شي.

زه وايم دغه خلق چه تاسې په لارو او کوڅوکښې، په بازارونو او مساجدو کښې، يا په دوايرو او وزارتوکښې په کراتو او مراتو ليدلي اوکتلی دی ايا تاسې دوی په رښتيا ليدلی اوکه اشتباه موکړېده.

زه ګمان کوم چه ډېرو خلقو ډېر خلق نه دی ليدلی او ورسره اشنايان شوي دي.

دغه سترګې چه له مونږ سره شته له کاره وتلي دي او څه نه وينې، دغه شان سترګې د هوا له مرغانو او دځمکې له ځناورو او حيواناتو سره هم شته.

هغه سترګې چه له رنګو نو اواجسامو نه ماوریٰ نورشيان ليدلی شي هغه زمونږ په کوراو کلی کښې له چا سره نشته او مونږ په رښتيا څه نه وينو. ما ته دا سودا په ټينګه پيدا شوې او زړه ته مې داخبره لوېدلی ده چه مونږ څه نشوليدلی که زه غلط شوی يم زما سودا وباسئ اوما پوه کړئ.

ماخو د مخه وويل چه زه له تاسې نه په رڼا ورځ دستورو ليدل نه غواړم، زه وايم دغه کسان چه تاسې يې هره ورځ خبرې کوئ او ورسره مخامخ کېږئ يا په موټر اوبګيو کښې ستاله مخه تېرېږي تاسې يې پېژنئ چه دا څوک دي او څنګه خلق دي؟

هغه چه په ښوښو ماڼيو کښې اوسي، په اعلیٰ موټرو کښې سپرېږي نفيس لباسونه اغوندي، اوښه ښه خوراکونه خوري ايا په دوئ کښې خاينين، غداران، ظالمان اومنافقان نشته؟

دوی ټول کاريګر لايق اوصحيح اشخاص دي؟ دوی دغه جايدادونه او دا دومره ډېرې پيسې په مشروع ډول په کار او لياقت پيداکړي دي؟

دغه نور چه ډوډۍ نه مومي، دناستې ځای نه لري، په تن لغړ او په خيټه وږي دي په دوی کښې دوطن صادق خدمتګاران، پاک نفسه زحمت کشه او لايق اشخاص بيخي نشته؟ دوی ټول له څرمې بېکاره او غير مستحق اشخاص دي؟

تاسې ښه وګورئ! او ډېر غور وکړئ که دلته خاينانو، غدارانو او ظالمانو په ظلمو نو، رشوتونو او خيانتونو عالي قصرونه، نفيس موټرونه، پاخه جايدادونه اولوړ مقامونه پيداکړی وي او ډېر ښه خلق اوصالح اشخاص چه لس شل کاله يې دوطن خدمت په صداقت اوپاک نفسۍ کړی وي هغه نن خوارو زار، بې کوره او بې اوره ګرزي او هېڅ نه لري نوتاسې يقين وکړئ چه مونږ ړانده يواو څه نه وينو.

که چېرې دړندو بازار نه وای او خلقو ښه اوبد ليدلی هېڅکله به دغسې نه کيدل اونه به و شوی.

که زمونږ په سترګو پردې نه وای د رشوت خوروپه کورکښې به دابښا يسته پردې نه ځړېدلی او دقصور خاوندان به په قصرونو او ماڼيو کښې نه اوسېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزماني تغير

که تاسي هېر زړی نه یاست اوسترګې نه پټوئ نو په دغو لږو کلونو کښې په عالم کښې ډېرلوی تغیر پېښ شوی او زمانه بېخي بل راز شوی ده مګر دا تغیر محسوس نه دی معقول دی او دعقل خاوندان پرې ډېرښه پوهېدلی شي.
دانسان وجودکه څه هم په هماغه پخوانی حا ل دی، هماغه دوه سترګې دوه غوږونه او دوه پښې لري مګر هغه څه چه نن لیدلی شي پخواپې نشو لیدلی، هغه څه چه نن یې اوري پخوا یې نشو اورېدلی، ترهغه ځایه چه نن رسېږي پخوانشو رسیدلی، په هغه شي چه نن پوهېږي پخوا نه پوهېده ، هغه څه چه نن ویلی شي پخوا یې نشو ویلی.
څوکاله پخوا زمونږ نوکرانو او مزدورانو زمونږ له جلب لاندې منډې وهلې مګرنن راسره په موټر کښې یو ځای سپاره دي او هغومره فرق نه لرو.
یووخت و، چه مونږ بد بدکارونه ښه ګڼل او ستایل مو، بیا یو وخت راغی چه په دغو ستاینو شرمیدو او چوپ شوو مګر اوس بدو ته بد او ښو ته ښه ویلی شو.
زه چه نن خپل ځانته ګورم او دخپل شعوراو ادراک تفاوت سنجوم پوهېږم چه په دنیاکښې ډېرلوی تغیر اولوی تحو ل پېښ شوی او زمونږ په هیوادکښې یې هم ډېر تاثیر کړی دی.
یو وخت وچه مابه هغه څوک ښه ګاڼه چه چاته به یې زیان او ضرر نه رسیده مګر څه موده وروسته په دغومره ښه توب نه قانع کېدم او له ښو خلقو نه مې ښې ښې ارزوګانې هم غوښتلې، مابه ویل ښه سړی هماغه دی چه په زړه کښې یې دوطن اوملت دپاره ښې ارزوګانې اوښه نیتونه موجودوي، مګرنن په دې هم نه یم قانع او هغه څوک ښه بولم چه ښه کارونه کوي او دایثار اوفداکاری په میدان کښې داخل وي.
دایوازې زما حا ل نه دی نورهم ډېرملګري شته چه بې عمله ایمان کافي نه ګڼي او تشو ارزوګانو ته په څه قیمت نه دي قایل.
که څوک نن له مونږ نه ستاینه او محبوبیت غواړي او ارزولري چه مونږ ورته ښه ووایو اوښه یې وګڼو هغه دې په دې پوه شي چه تش لستوڼی اوبې لاسه لستوڼی مونږ نه خوښوو بلکه کاراوعمل ته ګورو او دهرچا جد وجهد، قرباني اوفداکاری په نظرکښې نیسو. مونږ اوس له پخوانه زیات هوښیارشوي یو او سادګان نه یو، مونږ خلق پېژنو اوپه زړونوکښې ډېرښه پوهېږو.
مونږ رښتیا ویلی شو، زمونږ په زړو نوکښې یې دخدای له وېرې بله وېره نشته، مونږ حقایق ځرګندو او حق وایو مګر ددې کاره دپاره په یوه ترتیب قایل یو او هغومره څه وایو چه خلق پرې پوه کولی شو.
مونږ د ځان او دبل د پوهولو او وینبولو تینګه اراده لرو او داکار هېڅکله نه پرېږدو، مونږ غواړو چه اعمالو او افکارونه دلوی خدای په توفیق خیرې او ناولتیا ګانې ورکې کړو او دضرورت په وخت کښې ډېرې ناپاکه جامې په تېرو وټکوو او په څو باړو یې ووهو.
مونږ ځینې لوړکسان وینو چه اخلاق یې ډېر ټیټ دی،په بدو او ناوړه اعمالو نه شرمېږي، دفسق په شهرت پروا نلري، خیانت ورته بدنه معلومېږي، په پردی ناموس ډېر زړور ورځي، په رشوتونو قصرونه اوماڼۍ ابادوي اوپه ډېرو هسکو ځایونوکښې ناست دي.
مونږ غواړو چه دوی خپل ځانونه اصلاح کړي او په رښتیا توبې وباسي، خپل خدای ته رجوع وکړي او په نیکو اعمالو خپل سئیات ووینځي اوپخوانی عادتونه پرېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددی زماني همدغه تقاضا ده او دزماني تغير له دوی څخه دغه نفسي تغير غواړي. که دوی غواړي چه زمانه يې رسوا نکړي اوخوک يې سترګو ته خلی ورنوړي بايد خپل ځانونه اصلاح کړي او پوه شي چه زمانه بل راز شوه اوبل راز خلق غواړي.

برابرنه دی

صحراته ولاړم هcخ کاڼی له بل سره برابر نه و، غرونو ته وختلم ځيني جګ اوځيني ټيټ و، په باغونو وګرزېدم دټولو بوټو وده او لوړتيا يوراز نه وه، ددرياب کبان مې وليدل يوله بله په ټو ل کښې برابر نه ختل، د هوامرغان هم ځيني غټ او ځيني واړه و، ښارونه مې وکتل د ځينو کورو ديوالونه اوچت و اود ځينو نه و، کورونو ته ننوتم، ځيني غولی لوی و، ځيني واړه، په دوايروکښې وګرزېدم ټو ل ميزونه او ټولي چوکۍ يوشان نه وې، کتا بخانې مې وکتلې د درستو کتابو قطع اوحجم برابرنه و، هيوادونه مې وليدل ځيني تاوده و، ځيني ساړه، انسانان مې وکتل څوک جوړو او څوک ناجوړه، څوک ړانده و او څوک بينا.
د لوی خدای کتاب مې ېرته کړ دا خبرې مې پکښې وليدې:
ايا پوه او ناپوه برابر دي؟ د ړانده او بينا ترمينځ څه فرق نشته؟ ددوزخ اوجنت خاوندان څه توپيرنه لري؟ نوراو ظلمت يو راز دي؟ په دې پوښتنو راويښ شوم او په عالم کښې مې بياسترګې وغړولی. هغه فرقونه چه په نورو انواعو او اجناسو کښې و، په انسانانو کښې يو په سلو زيات معلومېده.
هغه ښاپيريان او ديوان چه خلقو له کوه قاف نه هغه خوا لټو ل ما په دوی کښې وليدل، د پرښتو اولعينانو په معنی پوه شوم، قصابان او شپانه مې وپېژندل، دعدل او ظلم، علم او جهل، خيراوشر، سعادت او شقاوت فرقونه راته واضح شوه. پدې ښه وپوهېدم چه :

جـــــــوداني قـــــــدريولعل پـــــــه کښـــــــې مونـــــــده شـــــــي

نــــــــــور جهـــــــــــان واړه د توروکـــــــــــــانو غـــــــــــــردی

ماته دامعلومه شوه چه دډېرو لويو ملتو او لويو ټولنوقدر اوقيمت په يو څوتنو پورې تړلی وي چه که هغه ورځنې ليرې شي هېڅ ورته نه پاته کېږي. او دمتمدنو اقوامو فرق له وحشيانو نه په يو څو تنوباندې کېږي.
لکه چه دانسان په جسم کښې مخ، سترګې، پوزه چه په وجودکښې ډېره محدوده او لږه حصه ده، يو انسان له بل ځنې بېلوي دغسې ملتونه اوټولنې هم د يو څو محدودو اشخاصو په وجود امتياز پيداکوی او بېلېږي.
په هرمملکت کښې يو څوتنه محدود اشخاص وي چه دهغه مملکت سترګې اوپوزه ګڼل کېږي او ديوه هېواد نوم اونشان لوروي.
لکه چه يوانسان پخپل ټو ل وجودکښې دوه سترګې لري چه د هغو په بينايي دجهان لوړې ژورېويني اوسمه لارپېژني يوه جامعه هم څوتنه لري چه د هغوی په بينايي اوبصيرت يوې خوا او بلې خواته حرکت کوی او دملت سترګې ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې لامله ښه اوبد ددوی په سترګو ليدل کېږي، د فکر کولو او خيروشر سنجولو اميد دوی ته کېږي، دهيواد ترقي او لوړتيا د دوی دسعي اوعمل محصول باله شي اوهرڅه په دوی پورې مربوط او موقوف وي. کله چه په توره شپه کښې يوټولګی خلق چېرته روان وي نو ډيوه اوچراغ له يوه يادوه تنوسره وي او نورټول دهغوی په رڼا کښې روان وي اولاره ګوري. که دغه درڼا خاوندان له دوی نه بېل شي ټول په تورتم کښې پاته کېږي او بياڅوک کندې کپرې نشي ليدای، دعقل اوفکر رڼا هم له محدودو اشخاصو سره وي مګر فايده يې عامه وي اوهر چاته لاره ښئی.
يوملت بايد درڼا د خاوندانو قدروکړي او پدې پوه شي چه بې له دوی نه په ټولو باندې تورتم او تياره راځي اولاره ورکېږي.
هغه مشعل چه مونږ ته دلارې ټيټ وپاس راښئی او زمونږ مخه رڼاکوي ددوی په لاس کښې دی او دوی پيداکړی، که دوی نه و رڼا نشته اوپه هرقدم کښې دلويدلواو پريو تلو خطرات موجود دی.

د اسلام درد منو!

عابده! هغه څه چه ته يې په ډېرو وظايفو او نوافلوکښې لټوې دخدای دمخلوق په خدمت کښې ډېر ښه موندل کېږي.
زاهده! څه شی چه ته يې د ځان په ورې کولو اونفلي روژو نيولوکښې غواړې دمساکينو اوفقيرانو په مړولو هم لاس ته درځي.
عارفه! چوپ کښېناستل او د خدای په فکر او ذکر مشغولېدل عبادت دی مګر زورورو ته حق ويل او حق بيانول ډېرلوی اوستر عبادت دی.
مسلمانه! دقران تلاوت ثواب لري مګر په قران باندې عمل کول فرض دی. ای دتقوی او رياضت خاوندانو تاسې له خپلو کوټنيو سرونه راوباسئ له دې سپينو څادرونو مخونه راښکاره کړئ او په عالم کښې سترګې وغړوئ چه دخدای دمخلوق څه حال دی؟ او په څه راز مصيبتونو اخته دي په جهان کښې څه مظالم او څومره بې رحمۍ موجودې دي.
تاسې انصاف وکړئ! چه تسبې اړول ډېر ثواب لري که په سروغرموکښې يوې کونډې او يو مسکين مړول؟ په جای نماز باندې قرار کښيناستل ښه دی؟ که د خدای په لاره کښې ستړی کيدل؟
رښتيا ووايئ چه دبل په خيرات روژه ماتول ډېر ثواب لري که خپل مال له مسکين اوفقير سره خوړل؟
ماپوه کړئ! چه پاک خدای دخيرات او شکرانو په اخستلو ډېر خوشحالېږي؟ که په ورکولويې؟
راشئ؟ دخدای رضا او داخرت ثوابونه په ګرانو اوسختو کارونوکښې او دمخلوق په خدمت کښې ولټوئ!
يو مظلوم دظالم له منګولو خلاص کړئ، ديوې کونډې په سرپورنی واچوئ ديوه يتيم اوښکې پاکې کړئ! يوه پوروړی ته پور ورکړئ، ديوه رنځور دوا او درمل وکړئ. دغه خواران او غريبان چه دپاک خدای صادق اوساده بندګان دي خپل خدمت ته مه رابولئ او مه يې مريدان کوئ؟ بلکه تاسې ددوی مريدان شئ او خدمت يې وکړئ. د خدای رضا او د خدای جنت په دغه ډول حاصلولی شئ، اوددنيا ګټه په هغه بل صورت لاس ته درځي او درغلی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسبا فکر

هغه څه چه د ریا او تذویر په پردوکښې پټ و اوس ښکاره کېږي. تراوسه پورې شپه وه، تورتم و، تیاره وه، هېڅا هېڅ نه لیدل هرڅه دتورې شپې له تورې پردې لاندې پټ و.

ماته نه لیدې تازه نشوم لیدای، زما په سترګو اوستا په مخ پردې پرتې وې، ماته نه پېژندلی او تاهم خپل ځان نشو پېژندلی، نن د حقایقو له مخې پوره پوره کېږي اوښه و بد ځان ښکاره کوي، ته په دې پوه شه چه پس لدېنه څوک خپل معایب نشي پټولی، که څوک هرڅومره کوښښ وکړي چه خپل نواقص پټ کړي او ښایسته رنګونه ورپورې ومښي کامیابېدلی نشي. او خواری یې څه ځای نه نیسي.

که څوک هوښیاروي هغه باید دځان اصلاح ته اساساً متوجه شي او ځان ونه غولوي. هغه ودانۍ چه نن سبا نړېږي په آخیرونو نه ټینګېږي او رنګ وروغن یې بیفایدې معلومېږي.

مونږ باید د خپل راتلونکی ژوند دپاره پاخه دیوالو نه جګ کړو او پوخ تعمیر بنا کړو.

له هغه کوره باید واوزو چه نن سبالوېږي او ړنګېږي. سړی باید داسې کورجوړ کړي چه دزامنو او لمسیانو شپې یې په کښې هم تېرې شي او ودانی یې پخه وي.

مطلب دا نه دی چه ټول به له کاڼو او ګټو جوړ شوی وي او دختو په ځای به په کښې سمت لګېدلی وي ځکه چه دغه راز کورونه خواران اوغریبان نشي جوړولی، زما مقصد بل راز کور دی، داسې کورچه یوه خښته به یې هم دظلم او خیانت په پیسو نه وي جوړه شوی اوپه ودانولو کښې یې مظلومان نه وي ازارشوی.

هو! ښه کور هماغه دی چه همسایه ته یې ضرر نه وي رسیدلی او هېڅکله یې دبام واورې دبل په بام نه وي لوېدلی لوی لوی ګناهونه په کښې نه وي شوی، دفساد اوضررفکرونه پکښې نه وي موجود.

ښه کو ر دانه دی چه ښایسته او رنګینې پردې په کښې زوړندې وي اوښه ښه خوراکونه په کښې وخوړل شي یادېر نفیس سامان اولوازم ولري.

داشیان وي اوکه نه وي مګر پخپل حق قناعت،رحم اوعاطفه، عفت اوفضیلت چه په کوم کورکښې وي هغه ښه کوردی اوهېڅکله نه ورانېږي کوم کورچه اهل اوصالح اولادلري او ماران و لړمان په کښې نه وي قصروي که جونګړه، هغه کورښه کوردی او سعادت په همدغسې کورونو کښی وي.

دغه راز کور خواران او غریبان هم جوړولی شي مګر یوغیر صالح انسان یې هېڅکله نشي پیداکولی.

هرڅوک چه ځانته په دنیاکښې کور جوړوي باید دحمید دابیت واوري:

که دې نکړپه نېکیو ننګ ونام لوړ   په دوه چومه دې د ختو مشه بام لوړ

پخوانی ډیوې

کله چه سړی یوازې شي او څوک نه وي نوله خیا ل او تصورسره یې زیات سروکارشي او راز راز فکرونه کوي.

څوک چه له دغې فکري مراقبې سره اشناوي هغه پوهېږي چه انسان په دغسې وخت کښې هرڅه په بل راز ویني او دجهان هره ذره ورته سکندري آئینه شي.

په همدغسې مواقعو کښې سړی په پچه خېژي اوکشمیر ویني اودمرغانو په هګیو کښې راز راز نغمې اوري. زه هم په کوټه کښې یوازې ناست وم او فکرویوړم، مخامخ یو منقش رف ښکاریده چه هرڅه پکښې ایښي و او زما د خیالاتو له تلون سره یې ډېره مرسته کوله. دغه راز رفونه سړی ددې وخت په ودانیو کښې نه ویني او دپخوا وخت تعمیري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وضعیت سرې ته ښئی. داکور که څه هم زوړاو پخوانی دی مګر دبرق مزي ورته رانـوتلي دي اوسامان یې هم نـوی شویدی دلته پخوانی او اوسنی نوی اوزاړه شیان یوځای شوي او عجیب منظرلري.

دتجدد اونوی عصر آثار اواستازي دې کاله ته راغلی دی مګر دکور ساختمان یې لا نه دی بدل کړی.

په کورکښې که څه هم برق لګیږي مګرپاس په رف باندې دتورو تېلو مسینه ډیوه ایښي ده چه مخصوص نقش ونګار لري او دوه درې طبقې یې تشکیل کړیدی په څنګ کښې یې یوبل ډول چراغ هم شته چه دشمع بلولو دپاره جوړشوی او اوس په لرو کورنو کښې پیداکیږي هغه خوا ورځنې دخاورینو تېلو لاټین ایښی اوسرې پوهیږي چه دغو چراغـو هریـوه پخپل وخت کښې داکوررڼا کړی او دې خلقو یې په رڼاکښې ډیرې شپې تیرې کړیدي مګراوس دهغولو دوره تیره شویده اودشپې په کوټه کښې برق لګیږي.

زمانه وخت په وخت نوي شیان له ځان سره راوړي مګر زاړه هم څوک هیسته نه غورځوي اوپه جګوځایونو کښې ځای ورکـوي. داعادت بدعادت نه دی او باید په هر کوراو هر هیوادکښې همدغه عادت جاري وي او څـوک دچا زاړه خدمتونه هیر نکړي مګر کارونه باید وخت په وخت له نـوو شیانو نه واخستل شي اوپه کورنـو کښې نـوې رڼا ګانې پیداشي.

زمانه ښائي چه زاړه شیان لـه کـاره وغورځـوي اونـوي هم زاړه کـاندي چـه دغورځـولو شـي مګرانسانان یې دزمانې په تاخچو او رفونو، دتاریخ په پاڼوکښې ساتي او په اوچتو ځایونوکښې یې ږدي.

هغه چاچه لمړی ځل دتېلو خاورینه ډیوه بله کړی دبرق لـه مخترع نـه یـې پوهان پـه کمه سترګه نه ګـوري او قـدریې کوي.

انسان اوجهان په هروخت اوهرحا ل کښې یوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا وخت په وخت خپل شان اوصورت بدلوي اوپه ظروفو کښې یې تغیرراځي دهمدغه بدلون اوتغیر په اثرانسان دعلم و معرفت په لـوړوالی اودپـوهې په زیاتو لـو او تجلی کښې زیار کاږي.

هغه چا چه دخاورو ډیوه جوړه کړی او هغه چه دمسو ډیوه سازه کړیده یائې دښیښې په فانوس کښې کومه شمع لګـولي ده دبرق اوبریښنا ترمخترع پورې هریوه کوښښ کړی چه درڼا دپاره یـوه وسیله پیداکړي او دبشرتیاره خونه رنا کړي.

دوی هریو د نور او رڼا پالونکي او روزونکي دي چه دبصیرت خاوندان ورته په ډیر قدر اواحترام ګوري.

هغه رڼا چه دخاورو له تېلوپیداکیږي هغه نورچه له لمر اوسپوږمۍ څخه راځي، هغه برق چه داوبوله جریانه حاصلیږي یې دظرف اومحل له تبدیله څه ډیر فرق نلري.

که څوک په دغو ظاهري صورتو نو نه غولیږي دغو نووو احادثو قالبونو او ظروفو ته نه ګوري دشړشمو او ینبې په بوټو، دغوزانو اوزیتون په ونوکښې یوه رڼا او یو راز تېل موجودی چه په هر راز ډیوه کښې ببل کیفیت پیداکوي.

که سړی هغه تیل چه په ډیوه کښې ویني په ینبه کښې وویني یا دغه سبزونکی برق چه په برقي نغریو کښې ګوري په اوبو کښې ولیدای شي، هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره ذره کښې یوه رڼا ویني چه حتی د صحرا په کاڼو کښې یې هم پیدا کولی شي.

هغه نورچه کلیم په کوه طورکښې لیده دزیتون په هره ونه کښې شته مګر محرمانه سترګې غواړي. که دانسان تعقل قـوي شي او دحواسو په بندکښې محصور پاته نشي (که څه هم دبشر موجـوده علم هماغه رڼاده چه د حواسـو لـه کړکیـو رانوتلي ده او یې له دینه په ده باندې توره شپه ده) په هرشي کښې به یو نور ګوري او دوجود په نړۍ کښې به داتـور اوسپین نه وي.

اوس مونږ دحواسوله تاثیر لاندې راغلی یو چه په تېلو غوړلاسونه په ینبه او پندانه وچوو او دسترګو کتل یا لامسه قوه مونږ ته حقیقت بل راز کوي او ظرف و محل راته مختلف انواع اوجناس په مخکښې دروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه راز راز لوښی اومنګی چه په هرکورکښې په بېل بېل صورت وينو زمونږ د نظر مانع نشي نو په هر کورکښې ديوې ويالې اوچينې اوبه دي او د ټولو مشرب يودی، که مونږ دسيند اوويالې، کوهۍ اوکاريز واورې اوباران په شکلونو، صورتونو او نومونو ونه غولېږو پوهېږو چه همدغه يوشی په څو نومونو يادوو او زمونږ حواسو راته واوره او باران دوه شيه کړيدی. په حقيقت کښې همدغه يو حلاوت دی چه په خټکی، هندوانه، توت، انګور، ناك، مڼه، شفتالو اونورو کښې يې حلول کړی او په هرمحل کښې يې بېل صورت بېل رنګ بېل خوند بېل نوم پيداکړی دی.

دغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو ميوو او دانو شربتونه او عرقونه پکښې پراته دي ټول يو راز کيف لري او دکجوری او اربشو په مينځکښې څه ډېر فرق نشته.

په دغسې کتنه چه سړی له صورتونو هغه خوا وګوري پوهېږي چه کورت او شړو مبې له يوې غړکې راوتلی دی اومايعات و جما دات زمونږ احساس اوشعور بېل کړی.

هغه وخت چه زمونږتماس له مادياتو نه قطع شي او مجرد شو ،ښائي چه دنن ورځې علم اومعرفت بل راز شي او دغه رڼا بل شانې ووينو، دنن ورځې تنويري وسايل به لکه ددې کوټې بې کاره ډيوې له کاره ولوېږي اوعلم و پوهه به په نورو قالبونو کښې ځان ښکاره کړي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ejtemaie Nazarieyat

www.ulfat.de

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library